

bře klasickou latinu, zaváhat. Norberg se nespokojuje pouhým vysvětlením, ale ukazuje i vznik a vývoj každého jevu, namnoze zjišťuje jeho počátky už např. u Plinia nebo dokonce u Cicerona, upozorňuje na paralely v moderních jazycích, zkrátka píše spíše studie v kostce než pouhé vysvětlivky, i když je vždy maximálně stručný. Připojený index slov pak dává možnost

užívat těchto Norbergových miniatur-ních studií při jakékoli medievalistické práci.

Norberg psal svou knížku pro ty, kdo ovládají klasickou latinu a chtějí se začíst do latiny středověké. Vyplnil svůj úkol tak dokonale, že si zavázal k vděčnosti i ty, kdo se zabývají latinskou medievalistikou z profese, neboť i jim značně usnadňuje práci.

A. Vidmanová

HLEDÁNÍ ANTICKÉ SICÍLIE

Dívala jsem se na ni vlastně už dlouho, ale ještě jsem to nevěděla; teprve na zpáteční cestě jsem dovedla přes všechny zákruty kolejí rozlišit, co je Sicílie a co italská pevnina. Toho dne, bylo to 7. února 1969, kdy jsem se blížila k poslední zastávce na italské půdě, Villa S. Giovanni, jsem ten okamžik prostě propásla. Z lodě, která převážela náš rychlík k sicilskému břehu, jsem pozorovala mesinskou úžinu s trochou potlačovaného zklamání. Moře bylo šedé a na kopcích kolem Mesiny ležela mlha. Celá scenérie vypadala jaksi bezbarvě, plošně a fádně. Bylo chladno.

Za první zastávku na sicilské pevnině jsem už v Praze zvolila Taorminu. Na tomto místě musím ovšem vysvětlit, jak jsem volila: mohla jsem se na Sicílii zdržet nejvýš deset dní a bylo mi tedy předem jasné, že mohu uvidět jen zlomek. Vybrala jsem proto nejrozsáhlejší antické lokality v různých oblastech ostrova: Syrakusy, Akragás, Selinús a Segestu a své putování jsem chtěla zakončit v Palermu. Taorminu jsem přibrala jaksi navíc, řekla bych, že jsem si ji dopřála. Kdysi se mi totiž dostala do ruky dráždivě nádherná barvotisková pohlednice taorminského divadla a já jsem si tehdy s lítostí řekla: tak něco takhle krásného určitě nikdy nevidím. Když jsem vystupovala na taorminském nádraží, byla úplná tma.

Před nádražím se mě ujal taxikář. Cestou ochotně vykládal, co je vidět napravo a nalevo, je-li ovšem vidět. Cesta trvala dlouho; teprve ráno jsem uviděla dlouhou nit serpentiny, která se kroutí po srázném kopci od pobřeží k městečku, ležícímu ve výši asi 225 m takřka přímo nad mořem.

Taormina je malé městečko s necelými osmi tisíci obyvateli. Je vystavěna na kopci a všechno je tu jaksi miniaturní: domy, uličky, kostely i paláce. V ranním slunci byla nádherná. Říká-li reklama, že teplota v Taormině se pohybuje během roku mezi 9–28° C, pravděpodobně nelže; bylo vlhko a vzduch byl lahodný jako hladivý samet.

Uličky sotva se probouzejícího městečka byly tiché, čistounké, fasády domů malebně upravené, po zdech spousta rozkvetlých popínavých rostlin. I z výloh obchodů vyzářovala jakási důstojná majetnost, ostře kontrastující s jarmarečným nadbytkem neapolských krámů, které mě ještě včera dráždily svou horlivou snahou zavalit kolemjdoucího absolutně vším. V dálce zářil sníh na vrcholku Etny, dole se kulatil záliv od Capo Taormina po Capo Schiso a já jsem byla nucena připustit, že představy bývají někdy chudé oproti skutečnosti.

V devět hodin se konečně otevřela brána, uzavírající přístup k řeckému divadlu. Usedám do jedné z řad a opakuji si stručně historii starověké Taorminy: Tauromenion bylo původně osadou Sikulů. Z těchto míst pozorovali kdysi v osmém století řecké osadníky, jak přistávají u nedalekého mysu Schiso jihovýchodně od Taorminy a zakládají tam městečko Naxos. Podle Thúkydida byla prý to první řecká osada na Sicílii vůbec. (Bohužel, když jsem dorazila k bráně archeologické zóny Naxos, bylo právě zavřeno; skulinou ve vratech jsem mohla spatřit jen širokou ulici z velkých placatých kamenů, táhnoucí se uprostřed pomerančových sadů kamsi směrem k moři.)

Když roku 403 př. n. l. syrakuský tyran Dionýsios I. zničil Naxos, věnoval jeho úrodné území Tauromenským. Dlouho se však Tauromenion jeho přízni netěšilo; už v letech 393—2 se ho Dionýsios zmocnil a usídlil zde své žoldnéře, aby mu hlídali cestu do Mesiny. V polovině 4. století, kdy řecká oblast Sicílie přestala na čas pociťovat silnou ruku syrakuských tyranů, zmocnil se tu vlády Andromachos, otec historika Tímaia. Byl přítelem Tímoleonta, kterého pěkně přijal, když roku 344 připlul v čele korintského loďstva, aby urovnal sicilské záležitosti. Podobná situace se pak opakovala i roku 278, kdy v přístavu Tauromenion přistál Pyrrhos, podporovaný místním tyranem Tyndariónem. Za válek punských přešlo Tauromenion brzy na stranu Římanů a vysloužilo si za to jako jedno z mála sicilských měst privilegiované postavení — Římané s ním uzavřeli smlouvu. Tuto reputaci si bohužel pokazilo, když se v letech 139—2 stalo jedním z center vzbouřených otroků, a definitivně ji ztratilo za Augusta, proti kterému podporovalo Sexta Pompeia. Tehdy bylo obyvatelstvo — jak na Sicílii často zvykem — deportováno a město, osazené veterány, se stalo kolonií. Zdá se, že to bývalo město hrdé a těžko pokořitelné; k této tradici jistě patří i to, že ho Arabové dobyli jako poslední z celé Sicílie teprve roku 902, a bohužel je také zpustošili.

Tehdy vzalo zčásti zasně a velkolepé divadlo, vybudované někdy ve 3. století př. n. l. a později v období římském rozšířené. Původní stavitelé vybrali pro své divadlo prostředí vskutku velkolepé: je

umístěno na vrcholku hory Tauro a částečně využívá přírodního terénu. (Mnohem později, v Segestě, jsem si uvědomila, že řecká divadla jsou tu situována pokud možno tak, aby divák viděl daleko do kraje, především na moře. Krajina v Segestě je vnitrozemská, malý proužek moře je v dálce vidět jen z jediného místa — a právě na něm stojí divadlo. Snad chtěli dávní řečtí kolonisté, spojení s mateřskou zemí svou kulturou, posílit v srdcích diváků tento pocit sounáležitosti i vjemem moře, oněch *hygra keleutha*, mokrých cest, které je vždy mohly dovést zpět.) Taorminské divadlo je impozantní i svými rozměry — jeho průměr činí 109 m, průměr orchestry 35 m. Scéna je dobře zachovaná, po stranách se tyčí do výše postranní části fasády, jež tvořila původně pozadí. Akustika je tak vynikající, že se zde ještě dnes konají koncerty a divadelní představení. Malé muzeum na samém konci levého horního ochozu divadla bylo, bohužel, zavřené.

Chtěla jsem si ještě prohlédnout zbytky malého římského divadla, odkryté roku 1892 v postranní uličce u kostelíka sv. Kateřiny, stojícího na místě někdejší svatyně řecké. Trochu jsem zabloudila v křivolakých uličkách, ale byla jsem za to odškodněna opravdu originální podívanou: po stoupající uličce, jejíž kočičí hlavy jistě pamatují ještě středověk, šla zabrána do rozhovoru s jinými ženami, vzpřímena a klidně nějaká selka. Na hlavě nesla na papírových podložkách, vyrovnaných ve třech řadách nad sebou, nejméně stovku vajec.

Mezi Taorminou a nádražím pendlují autobusy městské dopravy. Byli jsme dole v mžiku; jen bych ráda věděla, je-li pro řidiče těchto autobusů cesta po krkolomných serpentínách také ještě tak vzrušující jako byla pro mne.

V sobotu odpoledne 8. února jsem vystoupila na nádraží v Syrakusách. Syrakuská Stazione centrale působí dojmem chudé provincie. Vyjdeš na malé náměstíčko, kolem kterého stojí ubohé, nízké baráky, za kterými vtíravě tušíš periferii. V dlouhých intervalech se přikodrcá tramvaj, většinu dopravy obstarávají drožky. Koně netečně stojí před nádražní budovou a pach jejich výkalů zesiluje beznadějný dojem, že tady končí koleje a s nimi i civilizace.

Byl to ovšem jen dílčí dojem; Syrakusy jsou rozlehlé město s 90 tisíci obyvateli, velkým přístavem a rozsáhlými moderními sídlišti. Přijela jsem se ovšem poklonit Syrakusám antickým. Mnoho z nich nezůstalo, ale na břehu ostrova Ortygie, který byl nejdříve ze Syrakus osídlen, ještě stále vytéká ze země pramen živé, sladké, nazelenalé vody, bájná Arethúsa. Tento pramen, symbolizující kdysi

řeckým kolonistům ničím nenarušitelné spojení s mateřským Řeckem, tu vytéká stále jako jediná skutečně živá připomínka toho, že Řekové chtěli učinit (a částečně učinili) Sicílii řeckou. Korintští kolonisté se usadili v Syrakusách již v osmém století př. n. l. V 5. století se Syrakusy staly největším a nejvýznamnějším řeckým městem na západě a ovládaly skoro celou Sicílii. Byly jejím skutečným (a později, v římské době, alespoň administrativním) srdcem a centrem až do roku 878, kdy města dobyli Arabové a střediskem své správy na Sicílii učinili Palermo. Dějiny antických Syrakus jsou tak ve velké míře dějinami antické Sicílie. Odtud postupně kontrolovali stále větší oblasti počítěně Sicílie tyran Gelón (485—476) a Hierón (476—467), proti Syrakusám především byl namířen útok Athéňanů v letech 415—13, odtud šířil svůj vliv a moc tyran Dionýsios I. (405—367), za něhož dosáhly Syrakusy největšího rozkvětu. V roce 388—7 navštívil Syrakusy Platón, s jehož jménem bývá spojováno zajímavé období zmatků po Dionýsiově smrti, kdy jeho nástupce téhož jména beznadějně ztratil skutečnou kontrolu nad situací a Syrakusy ovládli postupně Platónovi žáci Dión a Kallippos. Pak přišla, poprvé a naposled, pomoc z mateřského Korintu v osobě Tímoleonta a konečně Agathoklés, poslední sicilský vládce, který hrál v politické hře Středozeří nezávislou roli. Roku 212 byly Syrakusy dobyty Římany a ze Sicílie se stala římská provincie.

Syrakusy vévodily takřka půl druhého tisíciletí Sicílii; ale jako ve všech městech, jejichž osídlení trvalo nepřetržitě i v pozdějších stoletích, zachovalo se tu původních staveb dosti poskrovnu. Skulptura, keramika a drobné předměty jsou shromážděny v archeologickém muzeu, jehož vitriny jsou pyšně přeplněny nepřehledným množstvím exponátů; zvláště mě zaujaly ozdobné prvky rané dórské architektury, vypálené z hlíny a pestře malované. Naproti muzeu, přímo v srdci Ortygie, se dojemně snoubí antika s pozdějšími staletími v dómu, přebudovaném z původního řeckého chrámu Athénina. Mohutné dórské sloupy v postranní levé lodi tvoří organickou součást křesťanské svatyně. O kus dál, stále ještě na ostrově, se doprava vyhýbá zbytkům dórského chrámu Apollónova, pocházejícího z doby kolem roku 575 př. n. l.; je to asi nejstarší řecký chrám na Sicílii vůbec.

Prochodila jsem malebnou Ortygii, dnešní città vecchia, která za tyranů bývala žoldněřskou tvrzí a za římské nadvlády sídlem správce, a jen nerada jsem odjížděla do někdejší antické čtvrti Neápolis, kde je největší přírodní archeologická rezervace v Syrakusách. Slouží dnes jako jakýsi park oddechu. Byla neděle, vedle archeologické zóny

bylo ohromné prostranství zaplněné zábavnými podniky pro děti i dospělé, vyhrávala muzika a drnčely nejrozmanitější kolotoče a houpačky. Vlastní archeologická zóna obsahuje tři antické objekty: řecké divadlo, oltář Hieróna II. a římský amfiteátr. Začala jsem řeckým divadlem, které je sice na konci celého areálu, ale pěkně se v něm přemýšlí a odpočívá. Je to ohromná stavba z kamene, vybudovaná v 5. století př. n. l., později několikrát upravovaná. Má celkem 66 řad a vešlo se do něho na patnáct tisíc diváků. Sedám si na nejvyšší stupně — některé oddíly jsou rozrušené a mezi kamennými sedadly se zelenají paloučky trávy. Je odtud krásný rozhled na město a dál k moři. Vzpomínám, kdo všechno zde v době slávy Syrakus sledoval představení Aischyla, Sofoklea a Eurípida; kde asi seděl Platón, kde Archimédés? Dnes se tu procházejí rodinky s dětmi, jeptišky si čtou v modlitebních knížkách — nebo snad v průvodci? — kluci skáčou s kamene na kámen. Okolí divadla je upraveno jako park; nahoře nad hledištěm je ve skále vytesaná jeskyně, kterou ještě dnes protéká voda, a po straně se mírně vzhůru klikatí Via dei Sepolcri, úzká, křivolaká ulička, po obou stranách do skály vytesané hroby. Terén je tu vápencový, zvrásněný, vlevo od divadla se propadá do hluboké, rozsáhlé rokle s umělými i přírodními jeskyněmi, propadlišti původních lomů a pohřebišťem (i s údajným hrobem Archimédovým!). Bohužel, tato část byla zavřena, takže jsem jen svrchu okukovala parkovou úpravu, klikaté cesty a roztodivné skalní útvary.

Naproti této podivné zahradě se rozprostírá na ploše 199 × 23 m oltář Hieróna II., zbudovaný ve třetím století př. n. l. Základní stavba je docela dobře zachovaná; je výmluvným dokladem megalomanie posledního syrakuského tyranu, jehož moc se již jen choulila ve stínu Římanů na zbytku kdysi ohromné „syrakuské říše“. Hierón II. totiž vládl v letech 269—215. S těžkou mohutností Hierónova oltáře docela dobře souzní přilehlý římský amfiteátr z prvního století př. n. l.; poměrně dobře zachovaná elipsovité stavba má v kratším průměru délku 119, v delším 140 metrů. V někdejší aréně se zelenal hustý trávník a rodiče nervózně křičeli na děti, nahýbající se nad vodou, stojící ve zbytcích chodeb, které se kdysi táhly pod arénou. Prudec svítilo slunce a země voněla jako na začátku jara. Dech dávných surovostí tu už nečpěl a ani vybavit si ho nebylo v té idyle jaksi možné — a tak jsem odešla trochu rozladěná.

Vynechala jsem pozůstatky ostatních antických památek na území Syrakus i katakomby z doby před i po roce 313 a přes Catanii a Caltanissetu ujížděla do Agrigenta. Trať z Catanie do Enny vede

překrásným údolím; tady bývaly římské latifundie, tato půda byla po celá staletí nezníčitelným zdrojem vždy znovu obnovovaného blahobytu a rozkvětu sicilských měst. Pomeranče a citrony vystřídal povětšinou antickou pšenici, révu a olivy, ale dojem hýřivé plodnosti je asi stejný.

10. února zrána jsem se vydala na prohlídku Agrigenta. Bylo jasno, svítlo slunce, a tak jsem se rozhodla jít pěšky, abych mohla co nejbezprostředněji zažít terén a vzdálenosti. Silnice mírně klesala mezi předměstskými novostavbami jihovýchodním směrem, asi po kilometru chůze se rozdvojovala na tzv. *passagiata archeologica* a *strada panoramatica*. Zvolila jsem druhou možnost; v této denní době tu nebyl takřka žádný provoz. Výborně udržovaná silnice byla lemována rozkvetlými mandloňovými sady, které naplňovaly vzduch nasládlou vůní; zde na jihu Sicílie začínalo jaro.

Asi po kilometru chůze se vpravo od silnice zvedá nevelký kopceček, na jehož vrcholu stojí trosky tzv. chrámu Hérina. Pohled z něho je opravdu úchvatný: stojím na nejvýchodnějším cípu terénní vlny, která se dosti prudce zvedá z pobřežní roviny, široké asi čtyři kilometry. Po celém jejím okraji, počínajíc Hériným, je jihozápadním směrem rozmístěn řetěz šesti antických chrámů. Na severozápadě se zvedá moderní Agrigento, stojící na troskách antického města. Sleduji pohledem jeho někdejší obvod; bylo to opravdu rozlehlé město, jež zabíralo plochu přes 600 ha, mocné a bohaté, jediný skutečný rival Syrakus na Sicílii. Akragas založili kolem roku 580 př. n. l. lidé z Gely a Rhodu a město rychle bohatlo z vývozu obilí, oleje a vína, z chovu koní a dobytka, z čilého obchodu zvláště s Kartágem (akragantský přístav ležel v ústí řeky stejného jména, obtékající město na západní straně). Svědčilo mu ovšem i zachování neutrality ve většině sicilských konfliktů pátého století; v letech 480–400 vybudovalo tolik chrámů, kolik měly v celém řeckém světě jen Athény.

Koncem 5. století však stihla město krutá rána; Kartagiňané, popuzení jednáním sicilských Řeků, přitáhli na jaře roku 406 k městu a po několikaměsíčním obléhání je dobyli a zpusťovali. Část obyvatel utekla do Leontín; po uzavření míru se vrátili zpět a zdá se, že město v následujícím období opět vzkvétalo, zvláště za tyrana Fintia, který zničil nedalekou Gelu tak, že se už nevzkřísila. Nepoměrně větší katastrofy však potkaly Akragas za válek punských: roku 261 byl dobyt Římany, za sedm let nato Kartagiňany, roku 211 znovu a definitivně Římany; obyvatelé byli povětšinou prodáni do otroctví, budovy spáleny, strženy hradby. Přesto město pod římskou nadvládou znovu ožilo — přispěla k tomu asi i těžba síry, která byla císař-

ským monopolem. Roku 828 obsadili a takřka úplně zničili město Arabové.

Chrámy na jižním okraji města nebylo, bohudíky, možno tak snadno vyhladit ze světa, a tak si mohu prohlédnout alespoň jejich torza; ostatně zdá se, že byly zničeny zemětřesením. Od chrámu Hérina přicházím asi po čtvrt hodině k tzv. chrámu Svornosti z roku 460 př. n. l. Jako většina chrámů na Sicílii je postaven v dórském slohu a je poměrně dobře zachovalý. Ve středověku sloužil jako křesťanská svatyně, roku 1748 byl odsvěcen a restaurován. Dnes se tu koná každé jaro agrigentský folkloristický festival. Přišla jsem právě v době, kdy dělníci odklízeli pozůstatky nedělní slavnosti. Všude se válely železné trubky, zbytky krámků, papíry a noviny. Slavnost prý bývá velice zajímavá a malebná, její pozůstatky byly však tak zarmocující, že jsem dosti rychle spěchala pryč.

Několik set metrů dále po silnici jsem se marně domáhala vstupu do tzv. *Villa aurea*, ve které podle průvodce mělo být archeologické muzeum a v zahradě římská, křesťanská a byzantská nekropole; bohužel, celý objekt byl uzavřen pro rekonstrukce, muzeum zrušeno, a tak jsem jen litoštivě nahlížela do nádherně upravené a rozkvetlé zahrady. Nedaleko odtud stojí, nebo přesněji leží, další chrám, tzv. Hérakleův, nejstarší ze všech tří, ještě z konce 6. století. Jeho osm stojících sloupů nechal roku 1923 vztyčit Angličan Hardcastle. Zde jsem po prvé uviděla chrám, který se celý zřítíl, či lépe řečeno sesypal. Na takovém sesypaném chrámu je zvláštní především to, že zbořeníště nepůsobí vůbec ošklivě; asi to dělá ten ušlechtilý materiál. Další věc, která člověka hned napadne, je takřka bázlivý pocit, jak jsou ty bloky děsivě ohromné! A přece, kdybych měla kouzelnou hůlku a mohla jako v trikovém filmu všechny vrátit na původní místo, jistě by tu stála stavba ve svých vyvážených proporcích vznešená a takřka lehká. Inu, to jsou asi ty stavitelské fortele; od té doby soudím, že kdo neviděl sesypaný řecký chrám, nemůže nikdy plně ocenit ladnost a podmanivě rafinovanou prostoru třeba takového chrámu Svornosti.

Mezi chrámem Hérakleovým a nedalekým chrámem *Dia Olympského* bývala v opevnění starověkého Akragantu brána, tzv. *Porta aurea*; i dnes tu vede silnice do S. Leone, ležícího v místech antického přístavu. Přecházím silnici a pokračuji dále k východu; archeologická oblast je zde na rozdíl od dosavadní trasy, kterou jsem už prošla, ohrazena, snad aby se zdůraznila vzácnost a jistá výjimečnost *Diova* chrámu, který tu leží v rozvalinách. Byl vybudován někdy kolem roku 480 a nebyl nikdy dokončen. Patřil mezi největší stavby staro-

věku; jeho rozměry jsou opravdu obdivuhodné: 110×53 m. Architráv neslo kdysi 38 ohromných figur, představujících bájně Giganty. V archeologickém muzeu, které jsem později navštívila, je největší sál věnován pokusům o rekonstrukci tohoto kolosálního chrámu. O něco dále na západ se nacházejí zbytky tzv. chrámu Dioskúru; podobně jako u chrámu Hérakleova byla i zde část uměle vztyčena. V okolí se povaluje nepřehledné množství nejrůznějších trosků; býval tu kdysi i posvátný okrsek podzemních božstev.

V těchto místech je přírodní terasa, po jejímž okraji jsou jako skutečné klenoty v náhrdelníku rozesety chrámy, přervána hlubokým, úzkým údolím. Někde za ním jsem podle průvodce tušila ještě chrám Héfaištův. Ale jak se k němu dostat? Vyptávám se dělníků, kteří seškrabují trávník z kamenů; diví se a všemožně mě odrazují, ale nakonec mi přece jen ukazují úzkou stezku, prudce klesající do údolí, a zhruba vysvětlují, kudy mám jít. Cesta to byla opravdu krkolomná, ale byla jsem vskutku bohatě odměněna nevšedním zážitkem: ocitla jsem se v úzkém údolí, hustě zarostlém stromy, keři a vysokými travinami; všude rostly pomerančovníky obsypané drobnými oranžovými plody. Právě dozrávaly a mnoho jich leželo spadlých na zemi. Spletí keřů a stromů se prodíralo několik potůčků; teplý, vlhký, voňavý vzduch byl prosycen bubláním vody— bylo to údolí jako v pohádce. Na druhém svahu vede trať; takřka u kolejí jsem konečně našla zbytky Héfaištova chrámu; stojí, možno říci, na dvorečku ubohého stavení, které tu kdosi slepil z jeho kamenů a z cihel. Je to jaksi dojemné soužití; prostor před chrámem byl pěkně uhrabán a pobíhaly po něm slepice, zbývající dva sloupy důstojně hlídaly v tu chvíli opuštěné stavení. Že se částí antických staveb používalo jako stavebního materiálu, je obecně známo, např. roku 1750 bylo kvádrů z Diova chrámu použito při stavbě agrigentského přístavu Porto Empedocle; ovšem zde jsem stála před příkladem tak soukromým, že jsem měla přímo vtíravý dojem, že majitel téhle „usedlosti“ nemůže než považovat Hefaistovu svatýňku za součást svého hospodářství.

Poněkud odlišný je osud chrámu Asklépiova, ležícího mimo starověké hradby asi půl kilometru na jih. Vycházím po silnici, tam, kde kdysi bývala *Porta aurea*, mímám tzv. Tomba di Terone, opředěnou pověstí, že tu odpočívá Thérón, nejslavnější akragantský tyran z let 488—472 př. n. l. (ve skutečnosti jde asi o římský náhrobek na paměť vojáků, padlých při dobývání města za punských válek), zabočuji na silnici vlevo a po chvíli vpravo do polí, mímám dosti výstavnou zemědělskou usedlost a asi 50 metrů za ní nalézám konečně

na křižovatce polních cest zbytky nevelké stavby z pátého století př. n. l., která se kdysi pyšnila sochou Apollónovou od samotného Myróna. I v tomto případě zmizela část antického zdiva ve stěnách nedalekého stavení. Ovšem není tu ten intimní vztah staré památky a moderního osídlení jako u svatyně Héfaištovy; zbytky antického chrámu leží uprostřed polí, jako by tu mohla stát třeba křesťanská kaplička nebo kříž. Obracím se na zpáteční cestu a teprve nyní vlastně docenuji tento výlet za hradby; jak jdu přímo k severu, moře kdesi za zády, zdvíhá se přede mnou celá ta přírodní vlna, po jejímž horním okraji jsem před nedávem přešla kolem šesti chrámů. Nyní je vidím z hloubky a uvědomuji si, jaký to musel být velkolepý zážitek, někdy v době rozkvětu města, vzhlížet takto do výše na celý ten řetěz staveb, svítící proti modré obloze.

Bohužel, než jsem toto všechno obešla a prohlédla, obloha se zatáhla a začalo poprchávat. Bylo už také dost pozdě. Od křižovatky u chrámu Hérakleova, kde je pro pohodlí turistů rozlehlé parkoviště, benzinová pumpa a restaurace, se tentokrát vracím po tzv. *passagiata archeologica*. Za chvíli jsem u kostela S. Nicola, tvořícího dnes součást komplexu Museo nazionale archeologico. Moderní budova, dokonalé architektonické řešení každého detailu, je to spíše výstava než obvyklé muzeum. Vystavené exponáty byly jistě vybírány podle těch nejpřísnějších měřítek a jsou doplněny fotografiemi a přehlednými tabulemi. Tady návštěvník uvidí opravdu to, čeho si má všimnout, ale také jen to; přiznám se, že se mi trochu zastesklo po starobylých vitrinách syrakuského muzea, kde jsem mohla v přemíře předmětů objevit nějakou překvapující věčičku nebo zase na druhé straně si uvědomit stereotypnost např. některých keramických výrobků. Do komplexu muzea bylo zahrnuto i tzv. *Falaridovo oratorium*, mohutná římská hrobka z 1. století př. n. l., a tzv. *Cavea antica*, vypadající jako malé divadlo, jejíž přesné určení mi zůstalo skryto. Ostatně neví se, kde bylo akragantské divadlo, kde agora, a i z obytných čtvrtí zůstalo málo; nevelké sídliště z helénistické doby bylo odkryto nedaleko muzea, je uspořádáno geometricky a svědčí o slušné životní úrovni jeho obyvatel.

Na zpáteční cestě do města odbočuji ještě jednou, ještě více k východu, kde v severovýchodním cípu někdejšího Akragantu stával chrám Démétrin. Našla jsem nevelký zavřený křesťanský kostelík, stojící na malé ploše, vytesané ve skalách. Byl zbudován na základech antické svatyně Démétriny a dnes je zasvěcen sv. Blažejovi. Podle průvodce měla být v okolí ještě jedna svatyně Démétrina, údajně ze 7. století, celá vytesaná ve skále. Tu jsem ne-

objevila; terén tu byl opuštěný a divoký, skály prudce klesaly do údolí řeky Akragantu, stála jsem na východním cípu tzv. Rupe Atenea, nejvyššího bodu starověkého města. Vrcholek, ležící 351 metrů nad mořem, musí jistě poskytovat nádhernou podívanou; chtěla jsem se tam dostat, ale ani prostí obyvatelé, ba ani několik strážníků mi nedovedlo poradit, kudy tam jít. Zkusila jsem to tedy na vlastní pěst a nakonec jsem div neutopila boty v blátě cest, rozježděných nákladními auty; v Agrigentu se totiž všude kope a staví.

Druhý den dopoledne jsem se vypravila do středověké části Agrigenta, malebně rozložené v severozápadním cípu dávného antického města. Tuto část tvoří nevelký, dosti prudce stoupající pahorek, dosahující výšky 330 m nad mořem, jehož západní a severní strana prudce spadá do údolí říčky Drago, ve starověku zvané Hypsás. Na samém vrcholku stojí dóm, vybudovaný na základech řeckého chrámu, ve kterém byl uctíván Zeus Polieus. Stavba je dnes ve značně zchátralém stavu, zdivo na několika místech roztrženo, brána byla zavřená. Také dómské muzeum bylo prý zrušeno. Další řecký chrám, tentokrát Athénin, se skrývá pod miniaturním kostelíkem S. Maria dei Greci. Okolní uličky, domy a schodiště tvoří nepřehlednou spleť; všude je plno špíny, zápachu, dětí a krámů a všechno přehlušuje křik pouličních prodavačů, kteří rozvážejí olej a ovoce na hřbetě malých oslíků. Je třeba být opravdu hodně sentimentální, aby zde turista podlehl romantickému okouzlení. Ten pocit provinční ubohosti mě, bohužel, přepadl i v městském muzeu na Piazza del Municipio, ve kterém byly kdysi umístěny poklady antického umění, instalované dnes v nové budově u kostela S. Nicola. Zbylo tu pár rekvizit lokálního významu a paní, která mě provázela, byla zatrpklá. Agrigento, které má dnes 48 tisíc obyvatel, je centrem stejnojmenné provincie a sídlem biskupa, mi připadalo plně protikladů.

Díky ochotě agrigentských železničářů vyjednala jsem celkem hladce, že mohu pokračovat v cestě do Palerma přes Selinunte, ač je to pěkná zajížďka. Od agrigentského nádraží dováží autobus cestující do Porto Empedocle, kudy vede úzko- a jednokolejná dráha podél jižního pobřeží Sicílie. Tyto oblasti Sicílie mi ještě v Praze připadaly velmi exotické; dokonce mi mnozí lidé tvrdili, že tu jsou soukromé tratě. Není to pravda; na celé Sicílii existuje snad jen jediná krátká soukromá trať někde u východního pobřeží. Na trati Porto Empedocle—Castelvetrano je asi malý provoz, protože byl vypraven jediný motorový vůz, ve kterém nás jelo asi pět. Vláček, který zřídka přibíral několik pasažérů na několik zastávek, se pomalu kroutil spa-

nilou krajinou s nízkými kopečky, kolem tratě dozrávaly pomeranče a zelenala se pečlivě obhospodařovaná polička; všechno tu vzbuzovalo dojem poctivého venkova.

Když jsem dojela k večeru do Selinunte, bylo zamračeno a přšelo. Ubytovala jsem se v malém penzionu hned u nádraží; v této roční době jsem tu byla jediným hostem. Péče majitelky, mladé, nenápadné ženy, kolem níž se neustále točilo několik dětí, byla až dojemná. Vedla penzion sama, muž byl zaměstnán ve městě, protože bylo ještě třeba splatit spoustu dluhů na novém domě. Okamžitě začala organizovat, jak by mě její bratr dovezl autem k vykopávkám; ráno, když jsem se rozhlédla z balkónu svého pokoje a zjistila, že mi antický chrám stojí takřka za humny, jsem ji jen těžko přesvědčovala, že půjdu raději pěšky. Chtěla jsem si ještě koupit nějaké drobnosti v malé osadě Marinella, která je jediným dnešním sídlištěm v oblasti Selinuntu. Byla tam jen trafika, sloužící zároveň jako bar i obchod, a místnost úplně zaplňovali hlučící mužští. U břehu před krámkem se ve vlnách pohupovaly jejich malé loďky, moře bylo u břehu plné lahví, starých novin a odpadků. Posilněna výbornou kávou, jakou tu připraví i v docela zapadlé trafice, vydala jsem se po silnici zpátky do pevniny.

Tři dórské chrámy, nacházející se dnes jaksi nelogicky daleko od zbořenin antického Selinuntu, jsou označovány, počínajíc od jihu k severu, písmeny E, F a G. Nejstarší z nich, prostřední chrám z poloviny 6. století, zasvěcený asi Athéně (F), je nejmenší. Mladší, nejspíš Apollónův (G), dosahoval svými rozměry (110×50 m) takřka mohutnosti Diova chrámu v Akragantu; na troskách sloupů je ještě částečně patrné, že byl malován pestrými barvami. Oba tyto chrámy však leží v troskách, nejspíš působením zemětřesení. Jediný chrám E, v němž snad byla uctívána Héra, stojí, i když silně poškozen. Je z nich nejmladší, z pátého století. Nádherné metopy, jež kdysi zdobily chrámy F a E, jsou uloženy v palermském muzeu; několik méně vzácných exponátů je vystaveno v malé místnosti v hlídačově domku poblíž chrámu E. Všechny tyto tři monumentální stavby tvořily kdysi jediný celek, kráslicí selinuntské předměstí; dnes je, bohužel, rozděluje silnice, jejíž trasa byla poněkud necitlivě vytyčena tak, že rozvaliny mohutného chrámu G jsou od ostatních dvou odděleny.

Po této silnici směrem k jihozápadu přicházím asi po 1,5 km chůze zase k moři, procházím údolím říčky Gorgo di Cottone, v jejímž ústí, nyní zaneseném pískem, býval selinuntský přístav, a stojím pod hradbami Selinuntu. Je to opravdu vzácný pohled; přízeň staletí uchovala trosky Selinuntu včetně opevnění bez větších zásahů. Od

antiky nebylo toto místo osídleno a ani v okolí nevzniklo větší město, které by odtud těžilo stavební materiál. Když byl Selinús roku 412 př. n. l. rozbořen Kartagiňany, usadil se na jeho troskách syrakuský Hermokratés se svými vojáky a přeměnil akropoli v dokonalou pevnost. Z kdysi až osmnáct metrů vysokých hradeb se zachovala asi poloviční výška, ale i tak jsou úctyhodné.

Vystupují na akropoli, rozkládající se na úzkém výběžku, který se táhne od severních kopců k moři, kde dosahuje příkrým srázem výšky asi 30 m nad hladinou. Po obou stranách výběžku tečou říčky, tvořící nevelká údolí. Přírodní terén tu vytvořil takřka ideální podmínky k založení města, nebýt toho, že rozbahněné terény v ústí obou říček přinášely nemoce; k jejich úspěšnému vysušení byl prý přizván slavný Empedoklés, rodák z Akragantu. Město bylo založeno někdy kolem roku 630 z Megary Hyblejské a rozkvétalo hlavně z obchodu s Kartágem. Kromě tzv. akropole, hruškovité jižní části s posvátným okrskem, patřila k městu i přilehlá severní plošina zvaná Manuzza, taktéž opevněná a osídlená až do dobytí Kartágem. Selinús byl nejzápadnější řeckou výspou na Sicílii. Jeho styky se sousedními sicilskými kmeny, zvláště s Elymy, usazenými v Segestě, byly mnohostranné a, bohužel, ne vždy přátelské. Opakující se válečné konflikty mezi Selinúntem a Segestou byly takřka příslovečné a i zkáza města z rukou Kartagiňanů byla koneckonců jejich nepřímým následkem. Kromě krátkého období vlády Hermokratovy, kdy byl Selinús stejně spíše vojenskou pevností než civilním městem, se už vlastně k životu nevzpamatoval, byla to nadále jen zchudlá osada se silnou punskou menšinou. Roku 250 ji znovu vyplenili Kartagiňané a obyvatele převedli do Lilybaia. Od té doby zůstal Selinús, až na malou křesťanskou obec v římském období, neosídlen.

Procházím akropoli a snažím se orientovat se ve změti několika rozbořených chrámů v jihovýchodní části. Stávalo jich tu nejméně pět. Největší a nejstarší z nich, pocházející z poloviny 6. století (C) a zničený později zemětřesením, byl částečně vztyčen roku 1925, totiž 14 sloupů na severní straně a část architrávu; tři slavné metopy z tohoto chrámu jsou v palermském muzeu stejně jako terakotový barevný reliéf Gorgóny, který asi zdobil chrámové průčelí. Zbývající prostory akropole zaujímají obytné a veřejné budovy; dnešní plán s přísně geometrickým rozložením ulic a obytných bloků je ovšem až z doby Hermokratovy. Výzkum tu byl prováděn vlastně jen částečně, není např. dosud známo, kde byla agora a kde divadlo. Zato byly objeveny četné nekropole takřka na všech stranách města; největší se rozkládala na protějším svahu za říčkou Selinús. U vchodu

do této nekropole leží zbytky starodávné svatyně Démětry Máloforos, pocházející ještě ze sedmého století. V jejím posvátném okrsku bylo nalezeno několik tisíc terakotových votivních sošek, uložených dnes v palermském muzeu. Písek, kterým je svatyně značně zanesená, je ještě dnes prosycen střepy všeho druhu, ale pasáček ovcí, který bedlivě sledoval, co tu pohledávám, se díval tak přísně, že jsem raději odešla; navíc se drobné mrholení proměnilo v hustý, i když teplý déšť, a tak jsem s povděkem přijala nabídku nechat se svést do penziónu malou, ale zastřešenou tříkolkou.

Odpoledne jsem dojela do Castelvetro, kde je třeba přesedat, a nastoupila do rychlíku na Palermo. Cestou jsem spřádala plány, kde nejlépe vystoupit; chtěla jsem ještě ten večer být v Segestě. Železničář, cestující se mnou ve stejném kupé, mi trpělivě vysvětloval, že tento vlak přes Segestu nejede, že tam není kde se ubytovat, a vůbec žasl nad mou naivitou, s níž jsem trvala na svém plánu. S naprostou suverénností mě přesvědčoval, abych dojela až do Palerma, pohodlně se ubytovala a druhý den ráno zajela těch 60 km zpátky. Jízdní řád měl v hlavě a navíc jsem se od něho dozvěděla spoustu informací o životě na Sicílii, které by mi jinak zůstaly skryty. Nakonec jsem ho poslechla a udělala jsem dobře: druhý den jsem opravdu shledala, že Segesta je bohem zapomenutá končina, ležící uprostřed hor dosti daleko od vymožeností civilizace. Navíc je železniční spojení trochu komplikované — vlaky z Palerma se na zastávce Alcamo rozdělují tak, že některé vagóny pokračují na Castelvetro, jiné jedou směrem na Trapani a tedy přes Segestu.

Na zastávce Segesta jsem vystoupila, myslím, sama. Kamenitou vozovku spravoval cestář, jehož malý fiat stál zaparkován opodál; přišlo mi trochu paradoxní, že si za informaci, kudy mám jít, vyžádal cigaretu; auta tu ovšem stávají v krajině často, zemědělci v nich jezdí na vzdálenější pole. Za chvíli jsem už viděla segestský chrám. Je to snad jediný chrám na Sicílii, který se zachoval zcela neporušen, a přece je obklopen řadou nejasností. Byl vybudován v poslední čtvrtině pátého století př. n. l. v dórském (podle průvodce prý v pseudo-dórském, ale nepostřehla jsem, co je tu pseudo) stylu a buď zůstal nedokončen nebo neměl být než peristylem, ochozem kolem oltáře. Sloupy nemají žlábkování a na kvádrech podezdívky jsou ještě patrné kamenné přichytky, umožňující dopravu. Nejzajímavější ovšem na tomto chrámu stejně jako na Segestě vůbec je to, že tu sídlili Elymové, jeden ze tří kmenů, obývajících Sicílii před příchodem Řeků; jejich jazyk nebyl dosud rozluštěn, přestože máme několik kratičkových textů. Po založení západních řeckých měst, zvláště

Selinúntu, přicházeli Elymové často do styku s Řeky, zdá se, že mnoho segestských a selinúntských rodin bylo spřízněno sňatky (možná, že i to zavdalo podnět k věčným potyčkám mezi oběma městy), v Segestě se postupně usadila dosti početná řecká menšina. Elymové přijali řecké písmo a do značné míry i kulturu — svědčí o tom i zachované stavby. Řekové si to vysvětlovali tím, že Elymové prý přišli od Tróje.

Athéňané uzavřeli se Segestou někdy v polovině 5. století smlouvu a jejich delegace navštívila Segestu, když je město požádalo o pomoc v boji proti Selinúntu. V následujících událostech však zůstala Segesta vlastně stranou; po boku Selinúntu stanuly Syrakusy, proti nimž se roku 415 především obrátil útok Athéňanů, motivovaný přirozeně zcela jinak než touhou pomoci nevýznamnému spojenci kdesi v horách Sicílie. Jak to dopadlo, je všeobecně známo; dokonce ani bezprostřední nepřítel Segesty, Selinús, nebyl akcí Athéňanů nijak oslaben, a tak po jejich porážce napadl Segestu znovu. Tentokrát se segestští obrátili o pomoc na Kartágo, jehož zákrok byl rychlý a účinný. Ale i Segestě přišla tato pomoc dosti draho — kartaginský vliv, do jehož sféry tradičně patřila, ale který nebyl nijak tíživý, se nyní proměnil v závislost. Projevilo se to např. i v tom, že Segesta přestala razit vlastní mince. Žila pak pokojně pod ochranou Kartága ještě sto let, až ji roku 307 př. n. l. dobyl a vyplenil Agathoklés. V době punských válek se jako prvé z měst, patřících do kartaginské sféry vlivu, připojila k Římanům; získala za to od senátu autonomii. Za Augusta díky pověsti, že její praobyvatelé stejně jako Aeneas přišli kdysi od Tróje, se těšila značné přízni.

Dnes jsou na vrcholku hory Barbaro (431 m) ubohé zbytky kdysi kvetoucího města; na severozápadním svahu se však zachovalo půvabné, nevelké divadlo, 20 řad vytesaných ve skále, s nádherným rozhledem až daleko k pobřežnímu Castellammare del Golfo, kde asi býval kdysi segestský přístav.

Prochodila jsem ještě drahně času po kopcích hledajíc nedávno objevenou svatyni, ležící na opačné straně hory. Pochází někdy ze 6.—5. století př. n. l. a její architektura stejně jako u mnohem mladšího chrámu je řecká. Nad krajem vládl klid a mír, ticho přerušovaly jen zvonky ovcí, které se ve stádech popásaly na úbočích hory, bylo to jako ve folkloristickém filmu, čekala jsem, kdy bača zajuchá, ale on zahnal ovce do ohrady, nasedl do auta a odjel směrem na Calatafimi, nejbližší obec s nádražím a jedenácti tisíci obyvateli. Po marném hledání jsem tam odešla také, ale ještě dlouho mě bude mrzet, že jsem si nenechala ujet vlak a nezkusila to ještě s druhé strany.

A nyní jsem tedy byla v Palermu. Prohlédla jsem si archeologické muzeum, všechny ty nádherné sošky ze selinúntských chrámů, terakotové sošky ze svatyně Démétrý Máloforos, sbírku bronzů (druhé poschodí s keramikou a mozaikami bylo, bohužel, zavřeno); z vlastního antického města tu nezůstalo takřka nic, věděla jsem, že můj úkol na Sicílii skončil, ale najednou se mi odtud nechtělo. Poháněna vědomím, co všechno mě ještě čeká, možná, že jsem Sicílii trochu příliš pospíchala, a nyní jsem byla plná dojmů, unavená a snad i trochu ukolébáná zvláštní palermskou atmosférou; ne, vůbec se mi nechtělo odjíždět.

Palermo, antický Panormos, bylo původně foiníckou osadou, zbudovanou někdy v šestém století. Patřilo stabilně k západní oblasti, kterou kontrolovali Kartagiňané. Teprve roku 278 se dostalo do rukou Řeků, když se ho nakrátko zmocnil Pyrrhos. Roku 254 dobyli město, tenkrát rozlehlé a s mnoha tisíci obyvateli (dnes jich má Palermo takřka 600 tisíc), Římané a učinili je svou námořní základnou v boji proti Kartágu. Význam města v antice byl dán především vynikajícím přístavem, nejlepším na Sicílii. Největší sláva Palerma však začíná až později, po dobytí Araby roku 831. Od té doby totiž bylo hlavním městem Sicílie a je jím podnes.

Roku 1072 dobyli Palermo Normani a kralovali odtud své říši, snad nejmocnější a nejbohatší z celé tehdejší Evropy. Roku 1194 zdědili Sicílii němečtí Hohenstaufové, za jejichž krátké vlády dosáhla Sicílie nebývalého rozkvětu. Krátce tu potom vládli Francouzi, vyhnání roku 1282 krvavým povstáním palermského lidu při tzv. sicilských nešporách. Potom patřila Sicílie dlouho do oblasti vlivu španělského, až roku 1738 připadla Bourbonům jako součást tzv. království obojí Sicílie. Od jejich vyhnání Garibaldim roku 1860 jsou už další osudy Sicílie těsně svázány se svobodnou Itálií.

Palermo snad nejvíce ze všech sicilských měst nese na sobě stopy všech těchto období a vlivů, zvláště arabského a normanského. Arabové zanechali ve městě řadu orientálních staveb, dnes, bohužel, zčásti zničených, Normani ozdobili město a zvláště blízké Monreale skvostnými díly architektury. V Palermu je jaksi obzvlášť cítit, že Sicílie, ostrov ležící v průsečíku sil středozemních mocností všech věků, nucená snášet kolonizaci a nadvládu nejrůznějších národů a dynastií, není ani řecká, ani arabská, normanská či španělská, ba ani ne zcela italská, ač z toho všeho v ní něco zůstalo, je svá a jiná a vzhledem k tomu všemu nesmírně zajímavá. Od roku 1947 má samosprávu jako autonomní kraj v italské republice, svůj vlastní

parlament se sídlem v Palermu, na který jsou Sicilané velice pyšní, a přirozeně má vlastní a tíživé problémy.

Nakonec však mé putování přece jen skončilo. Ještě jsem si zajela do Solúnta, kdysi nevelké foinické osady, rozložené malebně na vrcholku jedné z četných srázných hor severovýchodně od Palerma, a už bylo třeba se rozloučit. V neděli 16. února 1969 večer jsem za prudké bouře stála opět na nádraží v Neapoli.

*

Závěrem malá poznámka bibliografická: nepostradatelným společníkem na mé cestě mi byl průvodce po Itálii, vydaný v sérii Les Guides Bleus v Paříži roku 1963; nejlepší průvodce je však italský, vydaný italským Touring Clubem v Miláně roku 1953. Základní historickou studií o antické Sicílii je dílo B. Pace, *Arte e civiltà della Sicilia antica*, 4 svazky, Řím a Neapol 1936—49; druhé vydání prvního svazku 1958, dále E. A. Freeman, *History of Sicily*, 4 svazky, Oxford 1891—4 (do roku 289 př. n. l.) a A. Holm, *Geschichte Siziliens im Altertum*, 3 svazky, Lipsko 1870—1898; z populárnějších prací E. A. Freeman, *Sicily*, Londýn 1892, L. Pareti, *Sicilia antica*, Palermo 1959 (do dobytí Římany) a A. G. Woodhead, *The Greeks in the West*, Londýn 1962 (včetně tzv. Velkého Řecka).

Pokud jde o sicilskou archeologii, kromě článků v časopise *Kokalos*, vycházejícím od roku 1955 v Palermu, jsou tu základní díla: H. Berve, G. Gruben, M. Hirmer, *Greek Temples, Theatres and Shrines*, Londýn 1963; R. Koldewey, O. Pochstein, *Die griechischen Tempel im Unteritalien und Sizilien*, 2 svazky, Berlín 1899; H. Bulle, *Untersuchungen zu griechischen Theatern*, Bayer. Akad. d. W., phil.-hist. Kl., Abh. 33, 1928; C. M. Kraay, M. Hirmer, *Greek coins*, Londýn 1966 a G. E. Rizzo, *Monete greche della Sicilia*, 2 svazky, Řím 1946.

Osobně vděčím za většinu výborných informací a hluboký pohled do problematiky antické Sicílie práci M. I. Finleye, *Ancient Sicily to the Arab Conquest*, Londýn 1968.

A. Frolíková

POZNÁMKA K BOTANICKÝM STŘEDOLATINSKÝM VÝRAZŮM

Národní slovníky středověké latiny, které se vydávají nebo připravují v řadě evropských zemí, jsou významnou pracovní pomůckou nejen pro historiky a literární vědce, ale i pro pracovníky v oblasti přírodních věd. Zvláštní význam pro tuto vědní oblast bude mít německý slovník středověké latiny (*Mittelateinisches Wörterbuch*, dále *MW*, z něhož byl dosud vydán úsek *A — casalinus*) a připravovaný slovník středověké latiny v zemích bývalé České koruny (*Lexicon Bohemorum*, dále *LB*, v rukopise připraven úsek *A — complexio*). Oba slovníky přihlížejí totiž větší měrou než ostatní slovníky středověké latiny (např. polský, španělský, švédský) k odborné středověké přírodovědné terminologii. Pro *LB* byla vzhledem k nedostatku tištěných pramenů excerpována řada latinských středověkých rukopisů obsahu botanického, lékařského, astronomického apod., německý slovník zaznamenává doklady z četných tištěných středověkých přírodovědných děl, mezi nimiž přední místo zaujímají spisy Alberta Velikého. V této poznámce chceme ukázat na několika příkladech, jak oba slovníky usnadní práci např. badatelům v oblasti středověké botanické terminologie.

Když před několika léty vydávali J. Spal a E. Hadač rozsáhlou studii pojmenovanou *Názvy rostlin v Rukopise vodňanském* (Sborník pedagogického institutu v Plzni, *Jazyk a literatura*, III 1960, str. 15nn), setkávali se při práci s mnoha nesnáze jak při čtení, tak při výkladu středolatinšských rostlinných názvů (sr. B. Ryba, *LF* 86, 1963, str. 352nn; zde uvedeny četné opravy a doplňky). Možnost použití středolatinšského slovníku by pomohla mnohé potíže odstranit. Autoři např. poznamenali (str. 35) u slova *bladimonia* (Codex Vodn. fol. 36ra: *Bladimonia nedwiedi korzeni*): „Nejasné, snad Vřesovcovité *Arctostaphylos*, lid. nedvědice, nedvědiný“ a odkázali na Machkova *Česká a slovenská jména rostlin*, Praha 1954, str. 177. *LB* zaznamenává slovo *bladimonia* jako jednu z forem výrazu *baldemonia*. Kromě uvedeného dokladu z Codexu vodňanského uvádí několik dalších dokladů, vesměs z rukopisů. Stejně jako v *MW*, který uvádí výraz *baldemonia* s řadou dokladů jako slovo nejasného původu označující tři rostlinné druhy, značí i v *LB* toto slovo především rostlinu *koprník štětinatý*, německy *Bärwurz*. Je tedy český výraz, doložený v Rukopise vodňanském, překladem tohoto německého označení rostliny, užívaného již ve středověku. (Polský slovník středověké latiny má pro slovo *baldemonia* jen ojedinelý doklad.)

Nejasný byl autorům zmíněné studie (str. 28) i výraz *bedagar* (Codex Vodn. fol. 46 bis v: *Bedagar ssipkowe iablko*). B. Ryba vyložil význam tohoto slova (l. c., str. 360) doplniv další doklad z Rukopisu vodňanského: „Jde patrně jen o obyčejné (plody) šípky, srov. DfGloss 70c . . .“ V *LB* je výraz mnohokrát doložen v různých formách s množstvím dokladů. Vyplývá z nich, že označoval především tzv. růžovou houbu, hmyzem způsobené výrůstky na růžových větvích nebo listech, jimž byl přičítán léčivý účinek (srv. bedeguary OSN III 580a), viz jiný doklad z téhož rukopisu (fol. 196v): *recipe bedagar, id est poma ssipkowa de paburro et fructus eius ssipky*. Ve třech botanických významech a s řadou dokladů uvádí slovo i *MW* a upozorňuje na jeho perský původ. Polský slovník uvádí opět jen ojedinelý doklad.

Nesnáze způsobil autorům studie i český výraz *kopřiva hozka*, s nímž se setkali u latinského výrazu *coloquintida* (Codex Vodn., fol. 37rb: *Coloquintida hozka kopriwa*, nesprávné čtení *coloqueritida* opravil B. Ryba l. c., str. 353). V *LB* je výraz *coloquintida* zachycen jako jedna z velmi četných forem výrazu *colocynthis*. Srovnání s ostatními rukopisnými doklady pomůže opravit chybu písaře Vodňanského rukopisu (*hozka* místo *horzka*, nikoli záměna s *morská*, jak se domnívali autoři studie). Doklady z jiných rukopisů (např. z rukopisu pražského Národního musea IV E 5 fol. 134r nebo IV H 28 fol. 337r) ukazují, že se tomuto druhu tykve říkalo ve staré češtině také *hořká cibule* nebo *hořké jablko*.

Snad upozorní i tato drobná poznámka na důležitost brzkého dokončení a vydání národních slovníků středověké latiny.

D. Martinková

Michal Pěčka z Radostic uvádí v předmluvě spisu *Akcí* a rozepře mezi filosofem, v lékařství doktorem a orátorem aneb prokurátorem (Praha 1609, *Knihopis* 7170), že základem zpracování je příběh, zaznamenaný v 7. knize Quintilianova díla *Institutio oratoria*. Podle toho, co nám Pěčka sám napověděl, není těžké určit místo. Je to Quint. *inst.* 7, 1, 38: *Qui tres liberos habebat, oratorem, philosophum, medicum, testamento quattuor partes fecit et singulas singulis dedit, unam eius esse voluit, qui esset utilissimus civitati*. Rozdíl je v tom, že Quintilianus neřeší otázku, kdo je nejužitečnější obci, kdežto Pěčka rozhoduje ve prospěch prokurátora (advokáta), a dále v šíři podání. Pěčka nebyl první, kdo přišel na myšlenku řešit otázku, nadhozenou Quintilianem, konfrontací obširných řečí uchazečů o čtvrtou část dědictví. Uvádí, že se o tomto námětu konala v jedné slavné německé akademii disputace, jíž byl přítomen. Zaznamenal její průběh a dále zpracoval látku, při čemž připojil další příklady a důvody. O kterou akademii šlo, není z jeho výkladu jasné.

Když jsem v říjnu 1969 prohlížel konvoluty latinských tisků 16. a 17. století v Marburku (Staatsbibliothek der Stiftung Preussischer Kulturbesitz), našel jsem ve svazku, označeném Ar 10 071a (obsahujícím i jiné zajímavé spisy, jak bude doloženo v poznámce na konci článku) disputaci, nadepsanou: *Orationes XI de comparatione medici, philosophi et oratoris exercitii gratia Argentinensi in academia scriptae ac recitatae anno 1600 . . .*

Náměty disputací, konaných na různých universitách, si byly často navzájem velmi podobné. Proto nelze považovat za prokázané, že Pěčka použil právě této štrasburské disputace, pokud nebudou podány doklady o jeho pobytu ve Štrasburku v uvedenou dobu. Vhod nám přichází zjištění, k němuž došlo před třemi léty v Bratislavě. Dr. Čaplovič, ředitel Lycejně knižnice, mne tehdy upozornil na disertaci z oboru logiky, kterou předložil Daniel Fabinus Epperiensis (= z Prešova) Pannonius. Datum a místo je uvedeno takto: *mense Novembri, Argentorati . . . 1599*. Na fol. C 3b—C 4a jsou průvodní verše Michala Pěčky, což lze považovat (jak jsem již uvedl v *LF* 90, 1967, str. 83) za důkaz jeho přítomnosti ve Štrasburku v listopadu 1599, tedy nejdéle dva měsíce před začátkem roku, v němž byla vydána disputace, která mohla být, a jak již je zřejmé, skutečně byla pramenem jeho spisu *Akcí* a rozepře.

Elisabetha Iohanna Westonia píše v průvodní básni ke zmíněnému Pěčkovu dílu:

Nam Boio Latium donans idiomate librum
non modicae praestas utilitatis opus.

Podrobné srovnání spisů *Orationes XI* a *Akcí* a rozepré ukáže, zda má pravdu Westonia, když říká, že jde o pouhý překlad latinské předlohy, či Pěčka, který tvrdí v úvodu své knihy, že jde o rozšířené zpracování jeho vlastního záznamu o průběhu disputace.

Nemáme důvod domnívat se, že Pěčka uvedl méně pramenů svého zpracování, než kolik jich ve skutečnosti znal. Látka se ovšem těšila pozornosti humanistů mnohem dříve, než si jí povšimli ve Štrasburku. Jako jeden z dokladů lze uvést deklamaci Filipa Beroalda st. *An orator sit philosopho et medico anteponeendus* (*Varia Philippi Beroaldi opuscula*, Basileae 1513, fol. 134b–138b; srov. též Cosenza, *Biographical and Bibliographical Dictionary of the Italian Humanists* 1, Boston 1962, str. 545, č. 36).

J. Martinek

POZNÁMKA

Orationes XI jsou jako 5. adligát v citovaném konvolutu (Marburg Staatsbibliothek der Stiftung Preussischer Kulturbesitz Ar 10 071). Svazek obsahuje kromě tohoto spisu, v němž byla rozpoznána předloha Pěčkovy české knihy, ale který sám o sobě bohemikem není, některá skutečná bohemika: *Carmen ad . . . Rudolphum II . . . Ursellis (= Oberursel) . . . 1601* (což je podle nynějšího stavu vědění nejstarší samostatné vydání Westoniiných básní, známé doposud jen podle katalogu), spis *Virtutibus et gloriae crescenti . . . Zdenkonis a Waldstein od Christophora Colera*, basilejskou lékařskou disertaci Jana Svenzelia ze Znojma a gratulační sborník k basilejskému doktorátu významného německého humanisty Caspara Dornavia, jemuž napsalo blahopřání 35 autorů; převažují příspěvky z českých zemí a ze Slovenska, zčásti od osob německé a maďarské národnosti. O všech těchto i jiných dosud nezpracovaných bohemikách, zjištěných v Marburku a v dalších německých městech, jsem připravil názevovou zprávu pro *LF*.

RÉSUMÉ

De operis a Michaele Pieczkonio lingua vernacula compositi fonte Latino

Michael Pieczkonius in praefatione operis Bohemici anno 1609 editi, quo certamen medici, philosophi, oratoris descripsit, praeter Quintiliani Institutionem oratoriam disputationem quandam in celeberrima Germanorum academia recitatum fontem se habuisse profitetur. Quam orationem de medici, philosophi, oratoris comparatione anno 1600 exercitationis gratia habitam nuper inveni, cum Marburgi Cattorum antiqua litterarum monumenta evolverem. Est autem Argentinae impressa, cuius in urbis nobilissima tunc academia Michaelem nostrum scholas illo tempore frequentasse ex carmine, quo Danieli Fabino Epperiensis de logicis disputanti gratulatus est, non sine magna probabilitate conicimus. Pieczkonius dictis tantum fontibus usus esse videtur, quum materia ipsa ab eruditibus humanioris aevi hominibus iam pridem tractari esset solita.

ANTIKA JAKO SYMBOL A KRITÉRIUM ŠOTOLOVA SVĚTA VEZDEJŠÍHO

Nemáme důvod k předstírání. Po roce 1945 neexistuje v české poezii ucelený proud či tendence, která by se k antice vědomě obracela a měla své vlastní pojetí tohoto období a jeho kulturního dědictví. Antika je prostě jen zásobárnou inspirace, zdrojem témat a motivů, které mohou být použity, a jimiž si naše současnost — v celku i v jednotlivostech — nastavuje zrcadlo. Zajímavé ovšem je, že někteří básníci se k antice obracejí v určitém uzlovém bodě svého vývoje, v okamžiku, kdy jsou nuceni vydat se na cestu, znovu hledat svou vlastní tvář, své místo v poezii i na slunci. Jedním z těch, kdo takto sami sobě objevili možnost čerpání z dědictví antiky, je Jiří Šotola.

Poezie Jiřího Šotoly byla kdysi formována programem skupiny kolem časopisu *Květen*, touto tvůrčí dílnou, která sehrála velkou úlohu na cestě české schematické poezie za poezií skutečnou. Holubův článek *Náš všední den je pevnina*¹⁾ odhalil stejně jako Bruknerova programová báseň *Óda na sušení prádla*, že tento program je vědomým návratem od jalového optimismu s růžovými iluzemi ke skutečnosti, ke konkrétnu, k všednosti a každodennosti. Některým z básníků této skupiny ona všednost a konkrétnost postačovala, Jiří Šotola byl však nucen hledat ještě cosi nad každodennost svého světa vezdejšího, který měl podobu ostře nasvětlené scény či křiklavě barevné pouťové střelnice, kde se hazardně riskuje pro pár procent naděje. Snažil se všemi svými silami (někdy úspěšně, jindy neúspěšně) svět neidealizovat a uchopit jej v celé jeho rozpornosti a postihnout jej v jeho celistvosti. Taková zásadní výpověď o světě však potřebuje, aby celý náš život měl určitý korektiv, aby byl konfrontován s určitou normou:

Toho roku, kdy jsem pracně skládal
do kamen všechno nepotřebné k žití
a pořádku se mipletlo do rukou
cos divného, jak starý kousek křídla
či papír,
na něm napsáno něco,
něco jak „ideály“ nebo tušená
„čistota srdce“, „charakter“ či tak —
prý směšná a prý pošetilá slova,
vše — pro honorář — nepotřebné.²⁾

Tento korektiv, tento ideál, je v Šotolových verších personifikován jako Venuše z Mélu. Po prvé přichází, aby přešla Akropolí, ona, pošetile bílý, nahý mramor:

Nebylo dost jasné,
zda je to socha nebo modelka,
zda je to krása
nebo prostě skandál.

Po prvé se objevuje ještě jen jako turistická impresce: Venuše z Mélu sestoupila z Akropole a jde Athénami, jde světem. Je zase pár procent naděje, že se najde kdosi, kdo svým chatrným tělem nahý mramor ochrání. Potom jde už o přímou konfrontaci. Člověk světa vezdejšího, chlap ve svetru, stojí v pražské plískanici tváří v tvář soše. Přichází čas k ohlednutí a zvážení. Člověk se toho obává, ale ví, že je to nutné:

Já vím, já vím, musel jsem tě konečně potkat.

Venuše je symbol, a není, ani nemůže být přesně a určitě pojmenována. Je-li vůbec určena, pak typicky šotolovským výčtem, v němž se snoubí souměřitelné s nesouměřitelným, malé s velkým, důležité s podružným:

Pojď, jsi skleněná ryba, jsi dynamit, hořící rajka,
jsi dole na tramvaji přišpendlená krajka,
jsi černý orel, jsi sníh, otisk lasičí tlapy,
zmačkaný štítek Leninovy čapky,
jsi špice nad městem, jsi nahá tenká jehla,
jsi panna s náprstkem, jsi její ruka zkřehlá,
jsi jezdec děsivý, jsi hrom, střela na letišti,
stříbrná planeta, jež mrazem sviští.

Řada obrazných pojmenování, v nichž symbol současně je a není obsažen, nemá přímou souvislost. Vzájemnou konfrontací však nalezneme určité společné rysy, které nám osvětlují utajenou postavu Venuše z Mélu. Čtenář a interpret je nucen tuto vnitřní souvislost odkrývat. Na jiném místě je smysl symbolu odkryt zcela zřetelně. Chlap ve svetru, nucený existovat ve světě, který syčí jako načasoaná puma, má prostou touhu:

na tomto světě, který je o leccos, o leccos kratší,
alespoň žít! alespoň smět
se opakovat jako tráva, vítr a květ.

Venuše z Mélu je otázka vmetená této touze do tváře:

... počkej! což to stačí?

Venuše tedy musela přijít, abychom nezapomněli, abychom nezplněli, nezmarňeli, nerozdrobili své ideály v drobné. Setkání s ní je bolavé. Chlap ve svetru stojí v marastu, ale

ona je bílá, váza se sněhem a peřím,
můj osud, konec můj, má sestra s křídlem, které věřím.

Je tedy Venuše z Mélu otázkou po smyslu, otázkou po hodnotě, po míře, kterou je možno měřit náš život, náš charakter, ale i náš svět. Konstatování, že Šotola tak stojí mezi Venuší z Mélu a svým světem vezdejším, není nikterak nové,³⁾ platí však pro určitý úsek Šotolovy tvorby, zhruba do r. 1960. Ale ani pak tato otázka zcela nezmizí z Šotolovy tvorby.

Zazněla znovu z Šotolovy první hry nazvané Antiorfeus. Hra měla složitý osud a na divadle propadla, ani její televizní zpracování nebylo příliš úspěšné. O tom, proč je hra špatná, bylo napsáno dost.⁴⁾ Chceme k tomu přidat ještě jednu příčinu. Šotola totiž — zcela proti všem pravidlům dramatu — organizuje dramatický text tímž způsobem jako svou poezii, z nejrůznějších prvků postrádajících vnější řád. Vnitřní řád je buď tak utajen, že jej divák nestačí objevit, nebo chybí vůbec. Šotolova hra nás v této chvíli nezajímá jako drama, chceme se na ni podívat jako na poetický text, v němž se znovu objeví onen dvojitý pól Šotolova básnického postoje. Také v ní existuje svět náš vezdejší, je předmětem zobrazení, i když Šotola použil mýtu. Existuje v něm však i korektiv, norma. Už nikoli Venuše z Mélu, ale Eurydika, Orfeova choť. Scéna je připravena a je taková, jakou očekáváme: „V místnosti je tma. Za oknem taky tma, jen v dálce je vidět ozářený Parthenon (ne pobořený, jak je teď, nýbrž takový, jaký byl za Perikla!)“.⁵⁾ Ostatně není zásadního rozdílu mezi básnickovou cestou s Venuší pražským marastem a Orfeovou cestou pro Eurydiku. Obě cesty jsou stejné a mají stejný smysl. Objeví jej žena, která ví, neboť došla až na konec a poznala smrt — Eurydika:

... Orfeus
jde do podsvětí pro Orfea.

Antiorfeus je spojen mnoha pouty s Šotolovou poezií. Nejlevnější a nejvíce se nabízející je konstatování, že za odrazový můstek sloužila báseň Orfeus ze sbírky Hvězda Ypsilon.⁶⁾ Její text je ve hře přímo citován, byť v jiné souvislosti:

Orfeus:

V šedém zástupu
tam stála Eurydika,
opřena o zeď; nevypadala,
jako když čeká.

Rozpoznav ji
k ní přistoupil.
A s gestem náhle jaksi váhavým
ji vyzývá: Ó pojd',
je mezi životem a smrtí,
jak se zdá,
přece jen cosi překročitelného.

Antiorfeus:

Nalezne Eurydiku, která ho čeká.
Čeká, Orfee!
A řekne jí, aby ji vyrval smrti: Pojd'
Řekne jí: Pojd',
je mezi životem a smrtí, jak se zdá,
přece jen cosi překročitelného.

Už naznačený kontext ukazuje, že v prvním případě jsou slova pronášena ústy Orfea, který šel pro Eurydiku, v druhém případě jinou osobou, ústy inscenátora nesmyslného podvodu majícího zachránit prestiž mýtů a posílit pozici lží. Nicméně „dějový postup“ básně Orfeus (Orfeus jde pro Eurydiku — komentáře večerníků — Orfeus si nemá s Eurydikou co říci — nepřivede ji — opije se) předznamenává rozvíjení syžetu v Antiorfeovi (zvl. manévrování tisku, rozhovor s Eurydikou a scénu Orfeovy opilosti). Také dvojí rovina básně (Orfeus jdoucí si do podsvětí pro Eurydiku, který pak ničemu nerozumí — chlapec vyjíždějící si s milenkou na lodičce na řece, který nemá, čemu by nerozuměl) nalezne později v Antiorfeovi dva podobné postoje — postoj Orfea a postoj Studenta.

Existuje i jiná příbuznost, ukrytější a hlubší. Především jak Šotolova poezie, tak jeho hra vycházejí z téhož životního pocitu. V básni Óda na hazard, v Šotolově tak říkajíc erbovní básni ze sbírky Svět náš vezdejší, 7) čteme:

A začala válka
a my ji máme do smrti v krvi jako tlučené sklo,
jako rozemletou památeční květinu,
zbloudilý trn.

Téměř totéž slyšíme v první scéně Antiorfea:

Jsme pokolení, v jehož krvi je
mleté sklo války,
trní rezavé.

Podíváme-li se pozorně na Venuši a Eurydiku v jediném výstupu, který v Antiorfeovi má, nalezneme určitou podobnost. Venuše je určena jako protiklad ohně a vody (hořící rajka, jsi sníš, lidé se jenom na chvíli zastaví a na něco vzpomenu, čichají spáleninu, hořící orel, obrys plamene a kapky), příznačný je pro ni motiv křídel (rajka, orel, modelka s křídlem). Podobné obrazy najdeme ve výstupu s Eurydikou (podivný drátek, jdeš a on se pálí . . . shořel drátek . . . Zmizela cesta, zapadla sněhem . . . Zapadávaš sněhem . . . Co to hoří? Hoří sníš! Ptáci hoří!). Jednou je pojmenování přímo hmatatelně blízké:

Venuše: ona je bílá, váza se sněhem a peřím
Eurydika: jsi jak váza plná sněhu

I hovor s Eurydikou je podobný hovoru s Venuší. I tady Orfeus po rozhovoru touží a zároveň se ho bojí. I tady je setkání bolavé. Chlap ve svetru se obává vysokého měřítka, hledá své alibi, oboří se na čistou bílou sochu, neboť, co ona ví, její svět je černobílý, jedno-duchý. I Orfeus ztroskotá v rozhovoru s Eurydikou a hledá své alibi: Ovšem, tobě se to zdá snadné: nic nemusíš, nic neznáš . . . Ty nemusíš žít! Jak Venuše, tak Eurydika mají svá absolutní měřítka. Eurydika odchází stejně jako přichází Venuše:

Jde. Svítí, nebojí se, netrpí . . .

Nalezneme i paralelu mezi zoufalou prosbou chlapa ve svetru:

Povídej něco! Povídej! Nemlč!
Vezmi mne sebou!

a prosbou Orfeovou:

Proměň se . . . Proměň se mi!
Počkej na mě!

Venuše přichází sama. Eurydiku musíme jít hledat, neboť jsme se beze své vůle ocitli ve světě, v němž už ničemu nerozumíme. Svět se změnil. Změnil se i člověk v něm. Hazardérství a fanfarónství ustupuje do jiných poloh. Už nedokážeme říci:

Pojd', uděláme zázrak, přebarvíme trávu,
vylezu na věž, ty mi zapal hlavu,
bude to hořet, bude skandál, bude slavná zbytečnost.

To bylo možno říci ještě ve Venuši z Mélu. V Antiorfeovi už můžeme jen vyslechnout z úst „moudrého“ přítele ironickou odezvu:

A co chceš dělat? Půjdeš zas na náměstí?
Vylezeš zase na věž? Zapálíš si vlasy,
aby to bylo daleko vidět?

Nechceme samozřejmě ztotožnit Šotolu s jeho lyrickým hrdinou, chlapem ve svetr, a dramatickým hrdinou, Orfeem. Pokoušeli jsme se jen poukázat na to, že oba, jak lyrický, tak dramatický hrdina, jsou příbuzní, vyrůstají z týchž kořenů a stojí mezi realitou života a jejím kritériem. Stojí mezi nimi (kromě rozdílů, které s sebou nese rozdíl ve tvorbě lyrického a dramatického hrdiny) čas. Kdybychom měli bez ohledu na Šotolu a křehkost poezie věčně označit, co má společného Venuše s Eurydikou, řekli bychom nejspíše, že obě představují symbol estetické a etické hodnoty prověřené časem (u Venuše je tím časem čas historický, u Eurydiky absolutní měřítko lidského času — smrt), které se Šotolovi staly nezbytným korektivem a normou, jíž měří svůj svět, svůj život a svoji odpovědnost k němu. Zdá se nám, že není náhodou, že oba tyto symboly byly vzaty z antické mytologie, neboť odvolání se na svět antiky, odvolání se na mýtus, je zároveň odvoláním se na nadosobní a nadčasovou zkušenost a objektivní svět časem prověřených hodnot.

E. Stehliková

POZNÁMKY

¹⁾ Miroslav Holub, Náš všední den je pevnina. Květen II, str. 1.

²⁾ J. Šotola, Venuše z Mélu. Praha, Čs. spisovatel 1959.

³⁾ P. Blažiček, Nad poezií J. Šotoly. Předmluva k výboru z veršů Ročník 24, Praha, Mladá fronta 1962.

⁴⁾ Srv. alespoň kritiku J. Opavského v Rudém právu z 6. 4. 1965.

⁵⁾ J. Šotola, Antiorfeus. Divadlo 1965/Květen, str. 88-107.

⁶⁾ J. Šotola, Hvězda Ypsilon. Praha, Mladá fronta 1962.

⁷⁾ J. Šotola, Svět náš vezdejší. Praha, Mladá fronta 1957.

MODERNÍ ŘECKÁ LITERATURA

V letech po 2. světové válce se v edičních plánech našich nakladatelství objevují tituly z novořecké literatury častěji než tomu bylo dříve. Novořecká literatura — podobně jako je tomu u literatury naší — je literaturou malého národa, která může do světového literárního povědomí vstupovat jen prostřednictvím překladu. Nám je blízká i některými analogiemi v historickém vývoji národa, který po staletí bránil svou kulturu a jazyk proti nepřátelské turecké okupaci a za 2. světové války se statečně bránil německému fašismu. Události, které nejsilněji zapůsobily na řeckou literaturu prvních desetiletí našeho století, byly balkánské války (1912—1913) a porážka řecké armády Turky v Malé Asii r. 1922. Po této porážce bylo vystěhováno v Malé Asii všechno řecké obyvatelstvo (1 200 000 lidí), které tu žilo v souvislém vývoji téměř tři tisíce let. Toto násilné vykořenění zanechalo hluboké stopy v tvorbě řady básníků i prozaiků. Nejvýznamnější díla období mezi oběma světovými válkami napsali právě autoři pocházející z Malé Asie. Díky kruté životní zkušenosti autorů mají tato díla ostře protiválečnou tendenci.

Jedním z hlavních představitelů této literatury je *Stratis Myrivilis* (nar. 1892), autor románu *Život v hrobě* (vyšel r. 1965 česky v překladu F. Štuříka), který v podobě válečného deníku líčí trpké zkušenosti řeckého důstojníka v balkánských válkách. Volným pokračováním je román *Učitelka se zlatýma očima*, který ukazuje vyrovnání maloasijských Řeků s novými životními poměry. V roce 1967 vyšel též český překlad třetího Myrivilisova románu *Královna moře*. Z autobiografických zkušeností čerpá *Stratis Dukas* (*Zajatecův příběh*, česky r. 1963), jehož tematicke se blíží Číslo 31.328 *Iliase Venezise*, popisující osudy Řeka v tureckém zajateckém táboře. Týž autor se vrací ve vzpomínkách do šťastného, válkou ještě narušeného dětství v románě *Aiolská země* (český překlad F. Štuřík 1966) a v románu *Ticho* ukazuje těžké vyrovnávání se maloasijských přistěhovalců s novými životními podmínkami v Řecku.

Mezi oblíbené literární druhy patří v Řecku historický román, který je v tomto období zastoupen románem *Princezna Izabela Terzakise*. Román se vrací do pohnutého období byzantských dějin — do doby křižáckých tažení, kdy Frankové v 13. století obsadili Peloponés. Sem lze zařadit i široce založené syntetické romány, které sledují osudy řeckého národa na příkladě jednoho rodu — *Mavrolikoi Thanose Petsalise a Pentheoi Tassa Athanasiadise*.

Na další generaci nejsilněji zapůsobila druhá světová válka,

v níž Řecko poznalo italskou i německou okupaci a po r. 1945 ještě občanskou válku. Patří sem zvláště *Dimitris Chatzis* (Oheň, 1946, Konec našeho městečka, 1963); vynikli *Menelaos Lundemis* (česky vyšel autobiografický román *Mraky nad Vodenou*; další díla: *Ti*, kteří přinesli mlhu a Dítě počítá hvězdy) a *Jannis Beratis*, jehož *Široká řeka* je kronikou řecko-italských bojů v Albánii. Touto tematikou se zabývá i *Petros Markakis* (*Mír na zemi*, 1959). *Georgios Theopapas* v románu *Svatá cesta* vylíčil epizodu z německo-řeckých bojů v r. 1941. Okupační tematika, odboj, občanská válka jsou námětem knih *Themose Kornarose* (*Popel a palmy*), *Zizise Skarose* (*Žaláře*) a spisovatelky *Melpo Axioti* (Athény dvacátého století).

Vynikajícím představitelem tohoto období je světoznámý spisovatel a básník *Nikos Kazantzakis* (v českém překladu F. Štuřika vyšel *Kristus znovu ukřižovaný*, 1966, a romány *Kapitán Michalis*, 1960, a *Alexis Zorbas*, 1967. Další jeho díla jsou *Prostáček boží*, *Poslední pokušení* a filosofický epos *Odysseia*), který ve všech svých dílech oslavuje nesmlouvavý boj za svobodu člověka a často se ve svých příbězích vrací na rodnou Krétu. Tento pestrý ostrov ležící na křižovatce evropské, asijské i africké kultury oslavuje i *Kazantzakisův přítel Pantelis Prevelakis* v trojdílném románu *Krétan*.

Silným inspiračním zdrojem novořecké literatury je i řecký venkov, příroda a život na moři. *Jannis Manglis* líčí těžký život chudých venkovanů, námořníků a lovců mořských hub. *Aristos Stathopoulos* (*Ohně na rovině*, *Trpké kořeny*) vychází v popisu tvrdého boje Řeků s neúrodnou půdou z lidových tradic, pověstí a legend. *Andreas Tsakalis* (*Vesnička u jezera*) je autorem rozsáhlého epického románu o boji rolníků proti statkářskému vykořisťování. *Christos Levantas* (*Tažení proti Týfonovi*, *Příběhy z Porto-Leone*) oslavuje tvrdý život námořníků.

Živým problémem řeckého národního života jsou i osudy vystěhovalců a řeckých menšin žijících trvale mimo Řecko. Život Řeků v Alexandrii a Egyptě a jejich účast na osvobozovacích snahách egyptského obyvatelstva poznáváme z díla *Eleni Voisku* (*Malé a velké příběhy*, *Otevřte dveře*) a *Andreas Nenedakise* (*Bir Hakim v cizinecké legii*, *Bílé ploty*, *Pomeranče jsou v říjnu trpké*). V posledních letech se spolu se zvyšující se industrializací objevuje i tematika dělnického prostředí a problém nezaměstnanosti: *Andreas Frangias* (*Lidé a domy*), *Kostas Kotzias* (*Nejpodlejší zrada*, česky vyšly romány *Zakouřené nebe*, 1963 a *Šachta číslo 7*, 1964) i problém osamělosti jedince v moderním velkoměstě: *Vasilis Vasilikos* v symbolických

příbězích (*List*, *Studně*, *Proměna v anděla*). Politicky angažovaným románem proti fašizujícím tendencím v Řecku je román téhož autora, který vyšel pod titulem „Z“ (= *zi — žije*). Román byl nedávno zfilmován ve Francii a film bude uveden i u nás. Česky vyšla kniha v r. 1970.

Patří již mezi tradice řecké literatury, že poezie svou kvantitou převyšuje počet děl umění narativního, jak tomu ostatně zpravidla bývá v mladých literaturách. Nejvýznamnější z básníků generace tvořící v období po I. světové válce je *Kostas Varnalis* (u nás známý z českých překladů spíše jako prozaik povídkami *Pravá obrana Sokratova a Diktátoři*), který sbírkami *Světlo*, které pálí a *Obléhaní otroci* navázal na tradice obrozené řecké poezie 19. století (*D. Solomos*, *A. Kalvos*, *A. Valaoritis*, *K. Palamas*). Vyznačuje se sarkastickou ironií bojující proti zaostalosti řecké společnosti. Tvůrcem dynamické lyriky vyznačující se filosofickou hloubkou je *Angelos Sikelianos*, obdivovatel starověkých humanistických tradic (*Delfský zpěv*, *Dithyramb ruce*), který však v době italské okupace dovedl v dávné minulosti nalézt symboly pro vyjádření odporu proti nepříteli (*Sibylla*, *Smrt Digenisova*). Jeho básně se staly v té době bojovými písněmi i účinnou zbraní v ruce řeckého lidu. Do mnoha jazyků bylo přeloženo dílo *Konstantina Kavafise*, který drobnými obrazy z období upadající antiky zobrazoval úpadek hrotilo se měšťanského světa na začátku 20. století (ukázky přeložil A. Brousek, *Světová literatura* 12, 1967, str. 196—204). Zástupcem dekadentní poezie byl *Kostas Uranis*, řeckého surrealismu osamělý a přecitlivělý *Kostas Karyotakis*. Nadaným lyrikem, který opěvuje zejména zářivou slunnou řeckou krajinu, *Odysseas Elytis*, z jehož poválečné tvorby můžeme uvést báseň *Hrdinský žalozpěv za podporučíka padlého v Albánii*, v níž lyrický optimismus vítězí nad tragičností okamžiku. Naším čtenářům je z několika překladů (*Proměny nože*, *Ostrava*) znám *Jannis Ritsos*, který ve svých básních se vyznává z velké lásky k Řecku, ale je i horlivým bojovníkem za sociální spravedlnost a světový mír (sbírky: *Sonáta měsíčního svitu*, *Jitřenka*, *Kamenný věk*, *Nepokořené město*, *Nespavost*). Z cizích básníků je v Řecku velmi oblíben T. S. Eliot, z něho vychází nejznámější současný řecký básník, nositel Nobelovy ceny, *Giorgios Seferis* (*Strofa*, *Palubní deník*, *Mythistorima*, *Na Kypru*, kde mi bylo zvěstováno), autor pesimistických veršů hloubajících nad bezcílností lidské cesty životem.

Podobně jako v próze zanechala i na tvorbě řeckých básníků hluboké stopy válka s Albánií, čtyřletá okupace, odboj a občanská

válka. Zatímco část současné básnické generace byla těmito událostmi traumatizována a považuje se za generaci „zklamanou“ nebo „rozhněvanou“ přihlížejíc dalšímu vývoji jako pouhý divák, inspiroval těžký národní osud mnoho básníků k dílům bojujícím za lepší budoucnost Řecka i světa. Při tradiční šíři řecké poezie by tu bylo možno uvést velké množství jmen, pro nedostatek místa se musíme spokojit jen několika příklady. Jsou to např. *Tasos Livaditis*, *Stefanos Geranis*, *Christos Kuluris*, *Tasos Papas*, *Vasilis Liaskas*, *Kriton Athanasulis*, *Vasilis Tertipis*, *Manolis Anagnostakis*, *Ilias Simopoulos*, kteří se snaží svými verši vyburcovat člověka z apatie v okamžiku, kdy svět se zmitá mezi zkázou a záchranou a vyjadřují svou víru v člověka a jeho lepší budoucnost. Po formální stránce tvoří tito autoři většinou moderním volným veršem, který se neváže na pevné strofické útvary, občas se však vracejí i k verši a strofám řecké lidové písně.

Závěrem ještě několik slov o ediční aktivitě v Řecku. Mezi známá athénská nakladatelství patří Difros, Ikaros, Dimitraku, Nika, Melissa, Fexis, Ranos a Kollaros. Určitou obdobou naší Národní knihovny je Novořecká knihovna, v níž vycházejí kritická vydání úplných děl jednotlivých autorů. Základní památky jednotlivých literárních druhů a období jsou vydávány v tzv. Základní knihovně, která dosáhla již více než 50 svazků. Tato řada je určena spíše studijním účelům, popularizaci slouží levná Knihovna řeckých a cizích autorů vydávaná edičním družstvem Galaxia. V stručném přehledu se lze s novořeckou literaturou seznámit v několika výběrech: *Vale-tas*, *Antologie novořecké lidové prózy, 1947—1949*, 3 sv. *Peranthis*, *Velká řecká básnická antologie, 1954* ve 3 sv., *Apostolidis*, *Antologie. Poezie z 1.1708—1952*, L. *Politis*, *Poitiiki anthologia*, 7 sv., 1965 až 1967.

Značnou šíří ediční činnosti i teoretické práce na poli novořecké literatury pochopíme, když si uvědomíme, že podobně jako u nás i v Řecku byla literatura jednou z významných zbraní za udržení národní svébytnosti i získání státní samostatnosti a v současné době za zlepšení sociálních podmínek řeckého lidu.

R. Dostálová - Ilias Simopoulos

„ANTIKA A DNEŠEK“ Z ODSTUPU ČTYŘ LET

Vědecké kongresy a konference bývají namnoze akcemi jednorázovými. Po několikaměsíčním shonu a ruchu příprav následuje několikadenní vrcholné vypětí během vlastního vědeckého jednání a pak již jen několik zpráv o jeho průběhu a výsledcích v odborných časopisech, a rozčtěná hladina jako by se opět uzavřela, a účastníci znovu usedají ve svých studovnách k práci, již na krátký čas přerušili. Vracíme-li se tedy dnes v jakési retrospektivě k mezinárodní konferenci *Antika a dnešek*, uspořádané v Brně ve dnech 12.—16. 4. 1966, nevede nás k tomu jen tichá nostalgie v souznění s Vergiliovým *Forsan et haec olim meminisse iuvabit*, nýbrž především určitá výjimečnost tohoto podniku, a to v několika směrech, a praktické důsledky, popřípadě závazky, které z toho pro pracovníky našeho oboru vyplynuly. Brněnská konference nebyla jen událostí významnou pro kruhy odborníků, nýbrž svým obecným kulturním dosahem vzbudila zájem celé naší kulturní veřejnosti. Pročítáme-li dnes znovu a soustavně zprávy v našem tisku, jež předcházely zahájení konference, informovaly o průběhu zasedání a hodnotily jeho výsledky, lze bez nadsázky říci, že naše veřejnost skutečně nejen po několik dní pozorně sledovala, co se v Brně děje, ale zamýšlela se i po skončení konference nad její tematikou hlouběji, než tomu při jiných podobných příležitostech bývá, neboť tento zájem neoborníků o odbornou problematiku není jistě pravidlem.

První zprávu o cíli chystané konference, jejím ohlasu v odborných kruzích a programu podal Antonín Bartoněk v *LD* 23. 3. 1966 (*Antika a dnešek mezinárodně*); 24. 3. přineslo oznámení o jejím konání *RP* (*Antika a dnešek*), 31. 3. informoval Pavel Oliva tamže o programu (*Vědci celého světa se sejdou v Brně*).

S mírnou nadsázkou uveřejnilo *RP* 1. 4. pod titulem *Více než 1000 účastníků* zprávu, v níž nepřesně uvedlo jako téma konference „římské a řecké dějiny“. Téhož dne přinesla brněnská *Rovnost* interview s členy Katedry starověké kultury filosofické fakulty University JEP v Brně (*Badatelé z celého světa do Brna — O antice pro dnešek*), brněnská *Práce* informovala 2. 4. o programu (*Antika a dnešek*), *RP* přetisklo 5. 4. zprávu z 1. 4. Ve *Večerní Praze* ze 6. 4. zvala Pražská informační služba zájemce na zájezd do Brna na výstavu antického umění.

7. 4. přinesla pražská *Práce* program konference, *MF* zprávu o besedě vědeckých pracovníků s novináři, *Svobodné Slovo*, Praha

oznamovalo „první mezinárodní setkání badatelů o antice v našich zemích, které si v tomto ohledu získaly čestné postavení ve světové vědě“ (*Vědci o odkazu antiky dnešku*); LD, Praha vyzdvihla skutečnost, že podobný podnik se koná poprvé na půdě socialistického státu (*V Brně se bude mluvit latinsky*). V *Rovnosti* si položila Jana Nechutová otázku: *Antika — móda nebo živé dědictví?* *Svobodné Slovo*, Brno informovalo podrobně o programu (*Setkání vědců z celého světa*). Bratislavská *Pravda* uveřejnila zprávu o konferenci pod poetickým titulem *Most cez 2000 rokov*.

8. 4. zdůraznila *Večerní Praha*, že podnět ke konání konference vyšel z ideologického oddělení ÚV KSČ (*Brno hostí antiku*). *Rovnost* informovala o slavnostním otevření výstavy *Antika a její tradice* v Domě umění města Brna, při němž zazní árie z Monteverdiho opery *Arianna* a Tartiniho sonáta *Dido*.

9. 4. referoval podrobně o výstavě Ludvík Durkalec v brněnském *Svobodném Slově* (*Antika věčně živá*). Zdůraznil, že jde o první expozici svého druhu v našich zemích, jež má mimo jiné ukázat i vliv antické kultury na jižní Moravu a Slovensko. Ocenil živou a čistou instalaci, jež podává ukázky umění klasické antiky, umění provinciálního, antických námětů v umění 15.—18. století i vlivu antiky na umění moderní a kromě toho dokumentuje tradice antiky v české literatuře. Výstava bude — podle slov referentových — zvláště pro mladé objevem. LD, Brno referovala o obsahu výstavy (*Výstava „Antika a její tradice“*) a pochválila její „střízlivý tón bez pompéznosti a okázalosti výrazových prostředků“. Pozornost věnovala mimo jiné vystaveným vzácným rukopisům a starým tiskům. — *Rovnost* přinesla fotografii torza Afrodíty, originální ukázky helénistického umění na brněnské výstavě, oznámila datum zahájení výstavy (9. 4. v 18 hod.) a jména jejich hlavních tvůrců, především Oldřicha Pelikána, dále J. Rajlichy, M. Šimordy a J. Kubíčka (*Dnes výstava, v úterý kongres — Antika, tradice a dnešek*). — MF, Brno uvedla některé obzvláště zajímavé exponáty výstavy, např. „náhrobní reliéf z okraje syrské pouště“ (tiskařský šotek jej přitom přeměnil na „národní“) a díla reprezentantů moderního umění na výstavě zastoupených, např. Šimova, Švabinského, Štursova, Makovského. — V LN se pokusil A. Bartoněk přiblížit široké veřejnosti nejmladší vědní odvětví „klasické filologie“ v širokém smyslu toho slova — mykénologii — (*O jedné nové vědě*). V témže čísle bylo oznámeno datum trvání výstavy od 9. 4. do 9. 5.

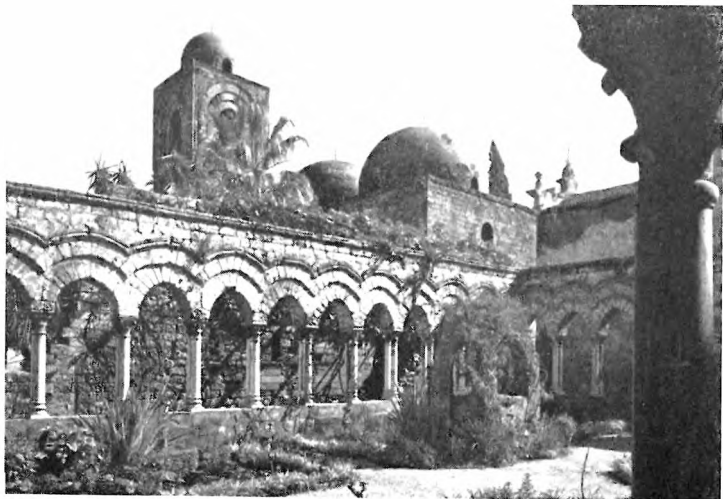
10. 4. seznámil A. Bartoněk čtenáře LD, Praha s tím, *Co Homér netušil*. — Stručnou zprávu o zahájení výstavy přinesly RP, Brno

Selinus — chrám F

Segesta — amfiteátr

Palermo — S. Giovanni degli Eremiti

Solunto

Syrakusy — pravá loď v katedrále

Naxos

Agrigentum — detail z Diova chrámu

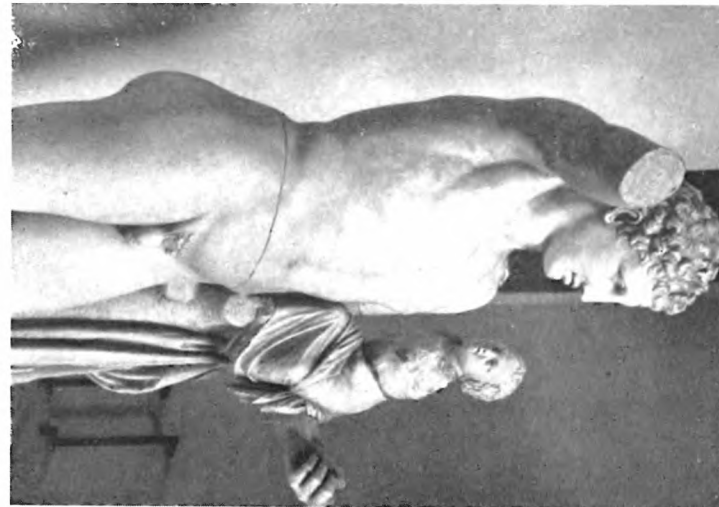
Nahoře dvě alabastra zdobená barevnou nití, 5.—3. stol. př. n. l., Praha Umělecko-průmyslové muzeum inv. 968 (v. 169 mm) a inv. 969 (v. 172 mm). Dole: dvě malé nádoby na voňavky, hellenistická doba, Praha, Umělecko-průmyslové muzeum inv. 977 a 978 (v. 45 a 46 mm). Nádobka nahoře vpravo a obě spodní byly nalezeny v Capui.

Pozdněřímská nádobka z kobaltově modrého skla, nalezená v okolí Homsu v Sýrii. Ze sbírky E. Hloupého, nyní Praha, Umělecko-průmyslové muzeum inv. 71092, výška 60 mm.

Pohled na přístav a město v Puteoli. Rytina z pražské lahvičky, uložené v Národním muzeu. Polovina 3. století n. l.

Praxitelův Hermés

Muzeum antického umění v Hostinném

Náhrobek Hegésô

1. Štíhlý pohár italské výroby, raná doba římského císařství. Praha, Umělecko-průmyslové muzeum inv. 16860, výška 208 mm.

2. Stannium zdobené rytím, italský výrobek nalezený v Kerči, 1. století n. l. Plzeň, Západočeské muzeum inv. 804, výška 201 mm. (Foto J. Ehm.)

(*Výstava Antika a její tradice*), *Práce*, venkov (*Antika a její tradice*) a *Rovnost* (*Antika ve výtvarném umění*), jež konstatovala, že se na výstavě podařilo dokumentovat vliv antiky na umění pozdějších dob. *Zemědělské noviny* kromě oznámení o výstavě upozornily na přímý televizní přenos, jenž bude vysílán „z této významné kulturní události“ 13. dubna v 18.30. — V bratislavské *Smene* informoval Dobromil Dvořák o konferenci, konané v rámci FIEC, první toho druhu na půdě socialistického státu (*Po vel'kej noci vedecká konferencia — Výstava o antike*).

12. 4. přinesla *Práce*, Praha pod titulem *Antika — učitelka lid-skosti* zprávu o výstavě „první svého druhu v ČSSR“. — *Rovnost* uvítala zahájení konference (*Dnes začíná mezinárodní konference Antika a dnešek — Živý odkaz novodobé kultury*), přinesla zprávu i fotografie z prvního setkání účastníků (11. 4. večer v restauraci Bohémě), informovala o počtu zastoupených zemí a vědeckých referátů a podtrhla skutečnost, že „kolokvia o podílu antické kultury v dnešní školní výuce se zúčastní u nás poprvé nejen badatelé, ale také středoškolští učitelé“.

13. 4. přinesly zprávy o zahájení konference RP, Praha (*V Brně zahájena mezinárodní konference — Vědci o významu antiky*), *Práce*, Praha (*Za účasti vědců ze tří světadílů Antika a dnešek*), *MF*, Praha (*Vědci z dvaceti zemí na brněnském kongresu Antika a dnešek*), *Svobodné Slovo*, Praha (*V Brně o antice mezinárodně — 500 vědců z celého světa — Slavnostní zahájení latinsky*), jež zdůraznilo navázání na tradice komitétu *Eiréné*, založeného na podporu klasických studií v socialistických státech r. 1957 v Liblicích, LD, Praha (*Antika a současný život*), *Průboj*, Ústí n. L. (*Antika a dnešek*), *Pochodeň*, Hradec Králové, *Práce*, Brno (*Konference Antika a dnešek zahájena — Návrat prvků klasického humanismu*), *Rovnost* (*První den jednání v Janáčkově divadle v Brně — Konference o antice zahájena*), *MF*, Brno; *Zemědělské noviny*, Brno (*500 vědců ze tří světadílů v Brně — Mezinárodně o antice*) poukázaly na to, že „v moderním systému vzdělání se opět dostává ke slovu dědictví antiky, jež bude i nadále podstatnou složkou našeho výchovného systému na všech stupních a bude plnit v životě vyspělé socialistické společnosti našeho státu svou vzdělávací a výchovnou funkci ne již pro úzkou skupinu vzdělanců, ale v nejširší míře pro celou mládež a pro všechny lid“. — Zprávu o začátku konference a jejím cíli otiskl dále *Glos ludu*, Ostrava (*Antyka dzisiaj*), *Práce*, Bratislava, *Pravda*, Bratislava (*Medzinárodná konferencia „Antika a dnešek“ v Brne — Odkaz klasickej*

kultúry dnešku), jež podtrhla tradice komitétu *Eiréné*, a *Uj szó*, Bratislava (*Az antik kultúra és a ma kapcsolata*).

14. 4. RP, Praha věnovalo pozornost jednání v sekcích (*V Brně pokračuje mezinárodní konference Antika a dnešek*), zejména školskému kolokviu, jež „prokazuje i pro naši školskou soustavu důležitost rozšíření výuky latiny, jejíž význam pro rozvoj logického myšlení moderního člověka je neocenitelný“. Z úvah na tomto kolokviu přednesených vytklo pak zejména „nutnost spojit výuku latiny s poznáním komplexního kulturního odkazu antiky“. Z jednotlivých sekcí se těšila pozornosti tisku především sekce filosoficko-historická: MF, Praha (*Mezinárodní konference „Antika a dnešek“ včera pokračovala*), *Svobodné Slovo*, Praha, LD, Praha (*O Spartě — tentokrát antické*). V *Rovnosti* napsal o Druhém dni jednání o antické kultuře Svatopluk Slavík: největší pozornosti — vedle nejhojněji navštíveného školského kolokvia — se těšila sekce mykénologická a filosofická; českoslovenští vědci vystoupili s dvanácti úspěšnými referáty. Marxističtí teoretikové, podílející se na konferenci, pokládají její uspořádání za velmi důležité a za výborný nápad. Po druhé světové válce se soustředila pozornost v osvobozených zemích na rozvoj techniky, humanitní vědy zůstaly většinou stranou, což vedlo k určité jednostrannosti. Akce tohoto druhu se koná v socialistické zemi po prvé a jejím iniciátorům náleží za to dík. Totéž číslo *Rovnosti* přineslo pod značkou *-sav* kritickou zprávu o televizním vysílání z brněnského Domu umění (*Tentokrát přímý přenos*). Referent vytýká, že více než polovina vysílaného času — celkem 20 minut — byla věnována rozhovoru se zahraničním vědcem (anglicky.) „Antika a dnešek“ si podle názoru referentova „zasloužila pořad podrobnější a především zasvěcenější: to ovšem vyžaduje určitý autorský přístup k látce. A ten právě včera chyběl“. — Také LD, Brno přinesla zprávy ze sekcí (*Antika v palbě diskusí*) a uvítala návrat latiny do škol po desítileté přestávce (Jan Novotný, *Chvála latiny*). *Zemědělské noviny*, Morava referovaly o setkání brněnských spisovatelů v hotelu Continental s některými významnými účastníky konference, *Zemědělské noviny*, venkov informovaly o jednání v sekcích. — Bratislavská *Pravda* se pozastavila nad tím, že mezi vědci tří kontinentů není ani jeden z Řecka (*Antika bez Grécka*). Zprávy ze sekcí přinesly též *Rolnické noviny*, Bratislava a *Uj szó*, Bratislava (*Folytatja munkáját a brnoi nemutközi értekezlet.*).

15. 4. — poslední den kongresového jednání vzbudil rovněž četné ohlasy v denním tisku, jež dosvědčovaly zejména aktuálnost

problémů řešených na školském kolokviu: RP (*Kolokvium o antické kultuře skončilo*) věnovalo pozornost především vystoupení K. G. Todda, inspektora pro klasické jazyky na britských školách, J. Irmshera (NDR) a L. Vidmana (ČSSR). Dále přineslo zprávu o vyznamenání tří zahraničních badatelů stříbrnými medailemi University JEP za spolupráci s badateli brněnskými. Otisklo též fotografii torza Afrodity z výstavy. — *Práce*, Praha (*Jak učit o antice — Stříbrné pamětní medaile rozděleny*) konstatovala: „živé diskuse svědčily o tom, že problematika humanitního vzdělání je aktuální ve všech zemích evropských, kde prudký rozvoj technických věd převažuje nad klasickými disciplínami“. — MF, Praha (*Konference o antice končí — Humanistické vzdělání v dnešním školství*) vyzdvihla účast 60 badatelů a praktiků na tomto kolokviu a podtrhla závěrečnou myšlenku jednoho z referentů, že „všechny úvahy o místě antiky v systému dnešního vzdělání musejí vycházet ze soudobých zájmů společnosti“. Dále přinesla zprávu o udělení medailí; tu uveřejnila též LD, Praha a RP, Brno. *Práce*, Brno (*Jak učit o antice*) referovala podrobněji o slavnostním aktu, při němž rektor University JEP prof. dr. T. Martinec, DrSc udělil vyznamenání profesoru Cambridge-ské university J. Chadwickovi, profesoru Humboldtovy university v Berlíně J. Irmsherovi a profesoru A. Leskymu z university ve Vídni, a o odpoledním přijetí některých účastníků konference téhož dne (14. 4.) náměstkem předsedy Městského NV Stanislavem Šváben-ským na brněnské radnici (s fotografickou dokumentací). Ve zprávě se opět zdůrazňuje, že poznání antiky nemá být zprostředkováno jen úzkému kruhu vzdělanců, nýbrž že „jako podstatná součást lidské kultury patří do obzoru nejširších znalostí soudobého člověka“. — *Rovnost* pod titulem *Včera na mezinárodní konferenci — O antickém pojetí státu* informovala o přednáškách v sekci literární a o mykénologickém kolokviu i o slavnostní večerní recepci na závěr jednání, která bude uspořádána pro účastníky konference v Hradní vinárně na Špilberku. V článku *Antika a včerejšek* si pak položila otázku, zda „naše školství nešláplo vedle odstraněním klasických jazyků. Dřívější školství podávalo obraz komplexní, celého světa“. — MF, Brno se soustředila opět na školské kolokvium (*Humanistické vzdělání v dnešním školství — Konference o antice končí*); LD, Brno referovala o přijetí delegace vědců na Nové radnici (*Latina opět jako povinný předmět*), *Svobodné Slovo*, Brno přineslo kromě toho zprávu o jednání v sekcích a ocenilo účast středoškolských profesorů z celé republiky na školském kolokviu. *Zemědělské noviny*, Morava otiskly článek *Tři pamětní medaile*, *Nová Svoboda*, Ostrava věnovala pozornost

zavedení povinné latiny na humanitní větví SVVŠ. O slavnostním vyznamenání zahraničních badatelů referovaly *Pravda*, Bratislava, *Roľnícké noviny*, Bratislava (přinesly též fotografii torza muže z výstavy „Antika a její tradice“) a *L'ud*, Bratislava. Zprávu o školském kolokviu přetiskl z *RP* maďarský list *Az ókor és a ma (Befejeződött a brnói nemzetközi értekezlet)*.

16. 4. uveřejnilo zprávu o závěrečném jednání konference *RP*, Praha (*Konference antika a dnešek skončila — Užitečná vědecká konfrontace*), jež v témže čísle přineslo věcný a jednotlivé složky vyčerpávající referát o výstavě (*Z brněnských výstav — Od antiky k secesi*). V *Práci*, Praha byl publikován rozhovor s R. Hoškem (*Antika a dnešek aktuální*), podle něhož účastníci konference kromě vědeckého významu jednání vysoce hodnotili možnost upevnit stará a navázat nová spojení a styky jak osobní, tak i vědecké. *MF*, Praha i Brno zdůraznila v stati *Náša doba a antika — Mezinárodní konference skončila*, že se na této konferenci poprvé soustředila pozornost na vztah soudobé kultury k její antické základně v komplexním přístupu, že se na ní poprvé u nás sešli i historikové věd přírodních a konečně že to byla první konference svého druhu v socialistických zemích v tak početném mezinárodním obsazení. Stručnou zprávu o závěrečném jednání uveřejnilo též *Svobodné Slovo*, Praha (*Závěr jednání o antice*) a *Zemědělské noviny*, Praha (*Závěr konference o antice*); *LN* přinesly oznámení o výstavě, *Svět v obrazech* rozmluvu s P. Olivou (*Otázka týdne Světa v obrazech: Pro poučení do antiky?*). V brněnské *Práci* odpovídal R. Hošek na otázky o průběhu a významu konference (*Prospěšné setkání vědců světa — Závěrečná zasedání konference Antika a dnešek*). Upozornil zejména na referáty, které se snažily řešit otázky související s dneškem, jak tomu bylo např. v přednášce o antickém utopismu, o ekonomických problémech v antice a o názoru antických myslitelů na život a svět; vyzdvihl praktický význam školského kolokvia i to, že studující vysokoškolská mládež měla možnost seznámit se na konferenci s vědci z celého světa. Některé unáhlenosti, k nimž u nás došlo v systému školství v minulosti, nám může pomoci odstranit i konfrontace s vědci celého světa. — V témže čísle *Práce* se František Brustl znovu vrátil k hodnocení výstavy (*Antika a dnešek*); charakterizoval ji jako „komorní“ a projevil obavu, že se širšímu publiku bude zdát chudou: „Výstava vede k detailu, který ve své jedinečnosti je neopakovatelný“. Vytkl, že v tématu výstavy byla opomenuta architektura. Pro Brno je — podle názoru referentova — vyznamenáním, že se stalo místem konání tohoto kongresu. (K článku je připojena fotografie z jednání

v literární sekci.) — *Rovnost* uveřejnila zprávu o závěrečném plenárním jednání v zasedací síni Nové radnice, které telegraficky pozdravil prezident FIEC Dag Norberg a akademik Josef Dobiáš a na němž podali shrnující zprávy z průběhu jednání v jednotlivých sekcích jejich předsedové (*O antice naposled*); zároveň otiskla fotografii z výstavy, stejně jako téhož dne *Svobodné Slovo*, Brno. — *LD*, Brno přinesla zprávu o závěrečném plenárním zasedání a o poradě komitétu *Eiréné*, která se konala téhož dne (*Závěr konference „Antika a dnešek“*); kromě toho informovala o symbolických darech, které odevzdal Československé akademii věd jménem university Krsta Misirkova ve Skopji prof. M. D. Petruševski jako památku na katastrofální zemětřesení, jež postihlo Skopji 26. července 1963. Zprávu o *Závěru konference o antice* uveřejnily též *Zemědělské noviny*, Morava. — Ukončení konference oznámily dále *Pravda*, Bratislava (*Konferencija o antike sa skončila — nepresně „v aule filozofickej fakulty“*) a *Roľnícké noviny*, Bratislava (*Antika a dnešek*). — *L'Humanité*, Paříž referovala o konferenci na základě telefonické zprávy své stále zpravodajky v Praze Philippy Hentges (*L'Antiquité et notre temps“ — Conférence internationale à Prague*).

17. 4. uveřejnilo *Svobodné Slovo*, Praha opět fotografie z výstavy, *Svobodné Slovo*, Brno hodnocení výsledků konference (*Z minulosti pro dnešek*): ukázala, že antika zůstává stále bohatou pokladnicí, z které je možno vydatně čerpat nové podněty. Plodná byla i účast zástupců jiných vědních oborů, cenné podněty a metodické pokyny dalo školské kolokvium, významné bylo i ustavení mykénologické sekce při komitétu *Eiréné*. Účastníci byli plně spokojeni s odbornými výsledky i celkovou organizací a příjemným prostředím. — V *LD*, Brno konstatoval v rozhovoru s Jiřinou Hromčíkovou profesor Jaroslav Ludvíkovský vědecký i praktický přínos, který konference znamenala, zájem cizích badatelů o ni i spokojenost účastníků (*Brněnský kongres o antice si získal pozornost vědců*).

19. 4. informoval blíž v *Práci*, Praha František Studnička o zavedení povinné latiny na humanitní větví a volitelné na větví přírodovědné i o obsahu učiva: žáci si mají osvojit určitý rozsah slovní zásoby a učiva z mluvnice, zanedbatelná není též výchovná stránka vyučování. Zájem žáků o latinu je velký, na humanitní větví studuje 40% žáků. Mezinárodní seminář „Antika a dnešek“ řekl k těmto otázkám své slovo. Otázkou zařazení latiny do škol se zabýval v *Zemědělských novinách*, Praha ing. Valtr Urbánek (*Antika a dnešek*), jež charakterizoval antiku jako základ evropské a lidské kultury vůbec.

21. 4. referovaly *Zemědělské noviny*, Praha o výstavě, zejména o našich výtvarnících na ní zastoupených, a otiskly ilustraci A. Procházky k vydání „Písně písní“.

22. 4. přinesl *Mladý svět* zprávu o ukončení konference (k datu 15. 4.).

23. 4. podal v *RP* zasvěcenou zprávu o výsledcích konference P. Oliva (*Antika a dnešek — K výsledkům mezinárodní konference*). Zdůraznil zejména, že šlo o největší mezinárodní setkání v pětiletém období mezi kongresy, které pravidelně pořádá FIEC při Unesco. Účast na něm nebyla o nic menší než na kongresu uspořádaném r. 1964 ve Filadelfii, ale zastoupení zemí i oborů bylo v Brně rovnoměrnější. Poprvé byla jako základní myšlenka vědeckého zasedání nastolena otázka souvislosti antiky s dneškem. Československá věda na kongresu čestně obstála. Potěšitelná byla též velká účast badatelů ze socialistických zemí. Snad ještě nikdy neobstál na mezinárodní konferenci v oblasti společenských věd tak čestně tvůrčí marxistický přístup k řešení závažných vědeckých problémů. Zdůrazněn byl též význam antiky a jejího dědictví pro další rozvoj marxistického myšlení. — V článku *Antika a dnešek* v *LN* vyjádřil Vladimír Vavřínek potřebu dnešního člověka konfrontovat vlastní způsob myšlení, estetické nazírání i etické cítění s antickým dědictvím. Bádání o antice — pojaté jako civilizační celek — musí mít nezbytně význam v současné filosofické antropologii, usilující najít pravé místo člověka v moderním světě. Nezbytnost klasické výchovy se projevila mimo veškeru pochybnost. — *Svět v obrazech* se znovu vrátil k výstavě (*Výstava antika a její tradice*) a upozornil na potřebu trvalého muzea v Praze pro antické sbírky; přinesl též fotografii torza Afrodity. — V bratislavské *Pravdě* zhodnotil Peter Kuklica (*Antika vždy živá*) brněnský kongres jako významnou kulturní událost s důstojným rámcem oficiálního zastoupení a výborné organizovanosti. Vyzdvihl zejména myšlenku imanentního působení antiky jako nadčasového zdroje na humanizování světa, vyslovenou v jednom z úvodních referátů. Dále podal zprávu o diskusi v sekcích a na školském kolokviu; zde se ukázalo, že nejvyváženější poměr ke klasickým jazykům je v Dánsku a Švédsku. Zajímavý je úpadek ve výuce latiny v Itálii, kde je reakcí na éru Mussoliniho, i kladný přístup k latině v Japonsku, kde je výuka latiny chápána jako pomoc při studiu světových jazyků i poznávání evropské kultury.

24. 4. se vrátila k hodnocení konference bratislavská *Práca* článkem M. M. Dedinského (*Za týždňom azda radostným*). Podle

jeho soudu se brněnský kongres zabýval tolika problémy, od filosofických až po estetické a pedagogické, že je možno jej pokládat za jeden z nejdůležitějších v oblasti společenských věd. Marx a Engels věděli, proč se tak důkladně zabývali antikou, jen u nás někteří unáhlení obrazoborci ji vyháněli ze středních škol zapomínajíce, že není možno tvořit novou kulturu, aniž bychom do sebe vsákli starou, zejména tu, na které naše stojí. Doufejme jen, že tato konference pomůže napravit to, co se ještě napravit dá.

26. 4. oznámilo *RP*, Brno, že výstavu *Antika a její tradice* zhlédlo již přes 6000 návštěvníků. — *Student* uvítal zavedení povinné výuky latiny a upozornil na potíže, které přitom vznikají z nedostatku učitelů i učebnic.

28. 4. podal V. Jestřáb v *Kulturní tvorbě* zprávu o konferenci v obecnějších souvislostech (*O pralátce naší kultury*).

4. 5. otiskla *LD*, Praha v *Tribuně čtenářů* příspěvek *Latina a dnešek*, jehož autor (Dr. M. K., Vyškov) spatřuje přednosti latiny v jasnosti lexika a logické přesnosti gramatiky.

7. 5. přinesla *MF*, venkov kritiku koncertu *Parasiti Apollinis (Parasiti Apollinis v latinském hávu)*, uspořádaného v rámci konference.

26. 5. byl v *Učitelských novinách* věnován školskému kolokviu a otázkám spojeným s výukou latiny vůbec článek Aleny Hakenové *Antiquitas Graeco-Romana ac tempora nostra*, v němž autorka ocenila jako zvlášť významnou účast velkého počtu učitelů SVVŠ na brněnské konferenci. Vyloučení latiny ze škol přineslo negativní výsledky, proto je latina znovu do škol zaváděna (v Rumunsku v r. 1956, u nás 1965). Základní problém, o nějž na kolokviu šlo, byl význam poznávání antiky a studium klasických jazyků ve školské výuce. Seznámení žáků s celým kulturním odkazem antiky jako základem dnešní evropské kultury nelze omezit jen na hodiny věnované výuce latiny, je nutno, aby se s ním žáci seznamovali i v hodinách dějepisu a světové literatury, jak to vyplynulo z referátů na kolokviu. V tom ohledu je u nás překážkou malý počet hodin, věnovaný výuce starověkých dějin. Systematickou promyšleností a šíří prostředků, jak seznamovat žáky i širší veřejnost s antickou kulturou, vynikají zejména polské zkušenosti. (Článek vyšel pod tímž názvem německy v časopise *Fremdsprachenunterricht* 10, 1966, 394—396.)

2. 6. informoval o kongresu Heinz Berthold v *Neue Zeit*, Berlin (*Zugang zur Welt der Antike? Vom Kongress der Altertumswissenschaftler in Brno*).

10. 9. se v LN zabýval Jaromír Bartoš dvěma kongresy (*Nad dvěma kongresy*), „Antikou a dneškem“ a hegelovským kongresem, a v souvislosti s nimi si položil otázku po úrovni naší filosofie a jejich možnostech obstát na mezinárodním fóru. „Studium antické filosofie je nezbytnou a neodmyslitelnou přípravou pro filosofické myšlení. To si uvědomoval Lenin, nevěděli to však v minulosti mnozí z těch, kdo se k němu hlásili. Chatrná znalost dějin filosofie — a tedy chatrný myšlenkový trénink — patrně byly jedním ze subjektivních předpokladů dogmatického zploštění filosofie. Brněnský (i pražský) kongres však podaly svědectví, že soudobá úroveň naší filosofie není špatná. Odborný přínos československých filosofů na sněmování v Brně měl svou váhu. Příspěvky našich vědců byly často sympatické i tím, že jim šlo o problémy stále do jisté míry platné a živé, zatímco mnohým zahraničním hostům šlo spíše o jakousi Altphilologie, čímž ovšem není míněna pouhá jazykověda. V posledních letech u nás dochází k renesanci zájmu o starověkou filosofii. Kongres ukázal, že chybí mladí badatelé. Studentům chybí znalost jazyků klasických a moderních a důkladnější humanitní vzdělání“.

*

ZE ZAHRANIČNÍCH ODBORNÝCH ČASOPISŮ

Podrobnou informaci o průběhu celé konference i o jednotlivých sekcích publikoval v časopise *Gymnasium* (73, 1966, 453—458) Hans Peter Drögemüller (*Der internationale Kongress „Antiquitas Graeco-Romana ac tempora nostra“ in Brno (Brünn)*, ČSSR, 12.—16. 4. 1966). Hlavní pozornost věnoval školskému kolokviu, přičemž zaznamenal, že od podzimu 1965 se stala latina v ČSSR opět povinným předmětem.

V časopise *Spektrum* (12, 1966, 206—207) zhodnotil kongres Heinrich Kuch (*Antiquitas Graeco-Romana ac tempora nostra*) jako velké mezinárodní setkání, které ukázalo, jak velice je přítomnost povinována výdobytkům antiky. Oficiální delegaci NDR tvořilo devět členů (z celkového počtu 36 účastníků). Za to, že kongres byl naprosto úspěšný, děkují hosté — podle slov referentových — vynikající práci organizačního komitétu s P. Olivou v čele.

Stručnou zprávu o průběhu kongresu a velmi kladné hodnocení jeho významu podal Lukas Richter v časopise *Das Hochschulwesen* (14, 1966, 545, „*Antike und Gegenwart*“).

V časopise *Kierunki* (XII, 11[560] z 12. 3. 1967) ocenila Zofia Gansiniec kongres jako velké mezinárodní setkání Východu a Západu a vyslovila lítost, že se školského kolokvia nezúčastnil zástupce polského ministerstva školství.

O polských referátech na kongresu přednesených podala zprávu Barbara Drowniewska v časopise *Meander* (XXI, 1966, 546n, *Zjazdy*): v Brně vystoupilo celkem 13 polských badatelů se 14 přednáškami.

H. Kuch se vrátil ještě jednou k brněnské konferenci v časopise *Filomata* (204, 1967, 210—215): *Minister przemawia po łacinnie — Notatki z kongresu Antiquitas Graeco-Romana ac tempora nostra w Brnie, 12—16 kwietnia 1966 r.* Vytkl v něm vhodnost Brna jako místa konání kongresu pro staré tradice antických studií v tomto městě, jeho středověké památky i výstavné moderní budovy.

Podrobně informoval o kongresu jako celku i o jednání v jednotlivých sekcích rumunský badatel I. Fischer v časopise *Studii clasice* (X, 1968, 261—264, *Congresul international „Antiquitas Graeco-Romana ac tempora nostra“*).

Aktivní účast jugoslávských badatelů (4 s 5 referáty) zhodnotila Dušica Petruševska ze Skoplje (*Živa antika XVI, 1966, Congressus internationalis „Antiquitas Graeco-Romana ac tempora nostra“*, Brno 12.—16. IV. 1966).

O mykénologickém symposiu, uspořádaném v rámci konference, referoval ve *Vestniku drevnej istorii* (93, 1967, 311—315) sovětský badatel N. S. Grinbaum (*Mikenologičeskij simpozium, Brno, april 1966 g.*). Podtrhl skutečnost, že se vědecká porada mykénologů poprvé sešla v socialistickém státě, a citoval závěrečná slova anglického badatele J. Chadwicka, jenž ukázal na plodnost konference, na význam rozšíření kontaktů mezi mykénology různých zemí a vyzval k další koordinaci práce v mezinárodním měřítku.

Zmínka o brněnském mykénologickém symposiu je obsažena též v souhrnné badatelské zprávě o 15 letech mykénologických studií, kterou publikoval v časopise *Gymnasium* (76, 1969, 516—532) Alfred Heubeck (*15 Jahre Mykenologie: Ein Forschungsbericht*). — Zpráva hlavního iniciátora mykénologického symposia, Antonína Bartoňka, uveřejněná v časopise *Kadmos* (5, 1966, 163—165), mi zůstala bohužel nedostupná.

V časopise *Voprosy istorii jestestvoznaniija i tehniki* (22, 1967, 107—109) podal zprávu o konferenci S. Ja. Plotkin (*VIII Meždunarodnaja konferencija „Antičnost i sovremennost“*). Zaměřil se především na průběh symposia o vlivu antiky na počátky novodobé vědy, na němž bylo předneseno celkem 35 referátů. Zpráva obsahuje bohu-

žel mnoho nepřesností (mezi zúčastněnými zeměmi se např. mylně uvádí i Japonsko, chybně je uvedena země u některých badatelů, např. u J. Ernstové Belgie, mezi badateli, kteří vystoupili v sekci „literatura a umění“ (sic) se objevuje záhadné jméno badatele (badatelky?) z ČSSR (Alieva).

Z NAŠICH ODBORNÝCH ČASOPISŮ

Podrobný referát o kongresu a jeho zhodnocení podal P. Oliva ve *Věstníku ČSAV* (75, 1966, 457–467), *Congressus internationalis Antiquitas Graeco-Romana ac tempora nostra* a pod tímž titulem v časopise *Eirene* (6, 1967, 207–215, ve francouzském jazyce). Zdůraznil, že ze 450 účastníků byla polovina ze zahraničí; celkem bylo zastoupeno 20 zemí: NDR, SSSR, NSR, Rumunsko, Polsko, Velká Británie, Francie, Itálie, Maďarsko, Belgie, Jugoslávie, západní Berlín, Rakousko, Holandsko, USA, Švédsko, Švýcarsko, Israel, Norsko. Symposium o vědě bylo první mezinárodní konferencí o dějinách přírodních věd a techniky, uspořádanou v ČSSR, mykénologické kolokvium prvním setkáním badatelů z obou částí Evropy. Veřejnost uvítala uspořádání konference, protože chová k antice vřelý obdiv a uznání.

Stejně obsáhlé zprávy přinesly *Listy filologické* (89, 1966, 417–424) z pera Ladislava Varela (*Congressus internationalis „Antiquitas Graeco-Romana ac tempora nostra“ — Antika a dnešek*) a *Zprávy Jednoty klasických filologů* (8, 1966, 121–129, *Mezinárodní konference Antika a dnešek*).

O práci v jednotlivých sekcích referovali ve *Sborníku prací filosofické fakulty brněnské university* (XV, Řada archeologicko-klasická [E] Č. II, 1966, 198–205) Josef Češka (o sekci filosofie a historie), Jana Nechutová (o sekci literatury), Oldřich Pelikán (o sekci výtvarného umění), Antonín Bartoněk (o mykénologickém kolokviu a jeho konkrétních pracovně organizačních výsledcích), Antonín Hartmann (o kolokviu o podílu antické kultury v dnešní školní výuce) a Zdeněk Zlatuška (o symposiu „Antika v počátcích novodobé vědy“).

Ve *Sborníku prací filosofické fakulty brněnské university* (B 14, 1967, 131–136) zhodnotil Jaromír Bartoš (*Mezinárodní kongres „Antika a dnešek“*) nejprve kongres jako celek, jenž — podle jeho názoru — rozsahem tematiky a počtem účastníků nemá u nás v oblasti humanitních věd obdoby, přispěl k výměně myšlenek a navázání a utužení kontaktů a zvýšil vědecký prestiž ČSSR. Dále připojil referent abecední seznam všech přednášek s filosofickou tematikou,

přednesených v Brně československými účastníky, a hlavní myšlenky referátů přednesených členy brněnské fakulty.

Naši odbornou historickou obec seznámili s celou konferencí i s obsahem jednotlivých sekcí Jan Burian a Zdeněk Horský (*ČsČH* 14, 1966, 927–929, *Konference Antika a dnešek*). Obzvláštní pozornost věnovali početně silně navštívenému symposiu o vědě, jež možno považovat za úspěšnou součást konference. V zájmu, který symposiu věnovala řada zahraničních historiků vědy a techniky, se odrazil význam tématu symposia pro obor dějin věd.¹⁾ Zúčastnili se ho někteří přední světoví vědci, kteří zároveň reprezentovali vrcholné mezinárodní instituce pro dějiny věd. Konference ukázala, že vztahy antiky k dnešku zůstávají stále živé a že se s odkazem antiky setkáváme v nejrozmanitějších odvětvích vědy i umění.

Vědecké pracovníky jiných oborů informoval o kongresu Ladislav Vidman (*Antika a dnešek, Vědecký svět* 10, 1966, příl. *Zprávy Komise vědeckých pracovníků* č. 2, 6–8). Vytkl především, že se brněnská konference poněkud lišila svým cílem od podobných vědeckých podniků: šlo tu především o to „určit místo, jaké přísluší antické kultuře a jejímu dědictví v dnešním světě, často přetechnizovaném, utápějícím se v jednotlivých specializovaných vědomostech a zapomínajícím na kořeny své kultury a civilizace“. To se projevuje, jak bylo zdůrazněno v jednom z úvodních referátů, i v mylném názoru na všeobecné vzdělání, které se v naší škole chápe jako zvládnutí velkého množství speciálních vědomostí a technických dovedností. Škola však má dát žákům hluboký teoretický základ, na němž pak lze stavět při studiu speciálních disciplín, a právě pro tento teoretický základ je velmi důležité studium klasických jazyků a antické kultury. Antika nesmí být nějakým idolem a nedostižným vzorem, jak tomu někdy bylo v minulých stoletích, ale bohatou studnicí, z níž můžeme nabírat poučení a inspiraci; antika nás též učí rozlišovat podstatné od nepodstatného, dobré od špatného. Starověké humanitní ideály se sice liší od našich, ale dnešní humanismus není bez antického a křesťanského základu myslitelný. Toto pojetí antiky se obrazilo i na školském kolokviu, kde šlo především o antickou kulturu jako celek, o její popularizaci ve školách i ve veřejnosti a hlavně o formování mladého člověka Západu i Východu v procesu obecného vzdělání v dnešním světě, který omezil podíl antiky na mnohem menší míru než dříve. — Po stránce organizační byl kongres dobře připraven, osvědčila se zvláště forma sponzorů a vědeckých sekretářů jednotlivých sekcí, které se dosud při kongresech klasických studií neuží-

valo. Tuto formu nyní navrhuje J. Ernstová, sekretářka FIEC, pro připravovaný světový kongres klasických studií v Bonnu.²⁾

V *Archivním časopise* (3, 1966, 174) podal zprávu o konferenci Miloš Kouřil, který věnoval pozornost zejména sekci literární, a to přednáškám z oboru českého a moravského humanismu.

Ze slovenských časopisů přinesla *Filozofia* (21, 1966, 434n) zprávu Julia Špaňára: *Medzinárodná konferencia o antike a dnešku*.

Výstavu posoudil kladně Jiří Frel (*Výstava Antika a její tradice v Brně 9/4 — 9/5 1966*, *ZJKF* 8, 1966, 179—181). Ocenil, že byl veřejnosti zpřístupněn výběr z antických památek, obvykle nedostupných v muzejních depositářiích, a jako šťastnou uvítal myšlenku konfrontovat antiku s výtvarnými projevy pozdějších dob od renesance až do dneška. Zároveň doplnil některé údaje v katalogu výstavy, týkající se antických exponátů, a uvedl ve výběru též bibliografii.

Školskému kolokviu věnovala speciální pozornost Eva Kamínková (*Školské kolokvium na konferenci v Brně*, *ZJKF* 8, 1966, 176—178). Během tří půldnů věnovaných v Brně této problematice bylo vyslechnuto se soustředěným zájmem mimořádně velkého počtu účastníků 20 referátů a diskuse k nim. Srovnání se socialistickými zeměmi, blízkými nám polohou a kulturními tradicemi, ukázalo, že se tam věnuje většinou klasickým jazykům o něco více času a místa než u nás. Podnětné zkušenosti, jak využít koordinace s hodinami mateřského jazyka a národní literatury, světové literatury i dějepisu, v nichž se může seznámit s antickým dědictvím všechna studující mládež, přednesli zástupci anglického školství. Největší vynalézavost ve formách popularizace osvědčili polští pracovníci. Kolokvium, jež probíhalo v době, kdy u nás řešíme nové a nesnadné úkoly, přineslo pro ně cenné podněty a umožnilo výměnu zkušeností.

V časopise *Dějepis a zeměpis ve škole* (8, 1965/66, 352—353) si položil Jan Burian v souvislosti s brněnským kongresem otázku, které složky antické kultury jsou nezbytně nutné pro dnešního vzdělaného člověka a se kterými jevy antické vzdělanosti se má seznámit dnešní mladý člověk v rámci školní výuky (*Konference Antika a dnešek a vyučování dějepisu*). Konstatuje, že otázka podílu antické kultury na školní výuce je aktuální, ale naráží na Západě i na Východě na vážné problémy. Při vyučování se soustřeďuje pozornost na poznání jazyka, na ostatní není čas. V tom ohledu byl podnětný referát K. G. Todda, inspektora pro klasické jazyky ve Velké Británii, jenž zdůraznil význam dějepisu jako stěžejního zdroje informací

o antické kultuře a ukázal i různé mimoškolní formy výuky pro prohloubení vědomostí žáků. A. R. Burn z university v Glasgow navrhol jako prostředek, jak uspokojit zájem těch, kdo projeví snahu po bližším a hlubším poznání starověku, dát jim vhodnou knihu o starověkých dějinách a kulturách. Oba referáty mohou být vítaným podnětem pronáše školské, výzkumné i vědecké pracovníky.

O významu brněnského kongresu pro zkvalitnění vyučování latině na středních školách promluvil na semináři profesorů latiny O. Pelikán: brněnský kongres se pokusil určit cíl ve vyučování latině na středních školách v současné době. (Sr. o tom zprávu Karla Spilka [KPÚ Hradec Králové], *Seminář profesorů latiny, Cizí jazyky ve škole* X, 1966/67, 134).

Z NAŠICH KULTURNÍCH ČASOPISŮ

Ve *Vědě a životě* (8, 1966, 368n) referovala o konferenci Dagmar Bartoňková (*Mezinárodní konference Antika a dnešek*), v *Dějinách a současnosti* (IX, 1967, 41) se v článku *Antická kultura, latina a dnešek* zamyslel K. Spilko nad antickým kulturním dědictvím jako základem novodobé kultury jak v oblasti věd humanitních, tak i ve vědách přírodních a nad cílem a metodami ve výuce latiny vzhledem k novým společenským podmínkám.

Bořivoj Borecký srovnal v *Impuisu* (1, 1966, 634n, *Antiquitas Graeco-Romana ac tempora nostra*) brněnský kongres s první mezinárodní konferencí z oboru klasických studií v socialistických státech, která se konala rovněž v ČSSR, a to v r. 1957 v Liblicích, a konstatoval, že brněnský kongres byl daleko největší z podobných podniků, jež byly v těchto státech od r. 1957 uspořádány. „Shovívavé přehlížení, které provázelo klasická studia ve vědě i ve výuce v posledních letech, jako by mělo být zahlazeno mimořádnou pozorností, která byla konferenci věnována.“ Pro bezprostřední aktuálnost bylo nepřitažlivější kolokvium o antické kultuře v dnešní školní výuce, jehož se zúčastnili vedle vědeckých pracovníků i učitelé SVVŠ a odborných škol a zástupci MŠ z ČSSR, NDR a Velké Británie. — V přirozeném harmonickém spojení plně vyvinuté individuality s jejím společenským prostředím spatřuje autor článku jednu z nejaktuálnějších tradic antického humanismu.

V *Plameni* (8, 1966, č. 7, 162—163) připomněla Jana Nechutová v článku *O antice mezinárodně*, že déle než dva roky připravovala příslušná pražská a brněnská pracoviště konferenci o antice; v posledních letech vycházejí ve zvýšeném počtu knihy o antice, překlady

z řecké a římské literatury, vznikají opět literární, výtvarná i hudební díla, ovlivněná antickou kulturou, znovu se zavádí do škol povinná latina. Lze tedy říci, že konferenci vyvolala potřeba obnovit vědomí kulturních souvislostí, a je třeba si přát, aby tyto souvislosti již nikdy nebyly zpřetrhány. „Náš vztah k antice by měl být takový, jaký byl ve všech kulturně významných epochách minulosti“ řekl v závěrečné přednášce v Brně profesor Ludvík Svoboda. Studium antiky může a má dát k vytvoření tohoto vztahu věcný základ, není-li ovšem chápáno jen faktograficky, ale snaží-li se v komplexu řecké a římské kultury vystihnout a užitečně vyložit obecně platné jevy, určující svým způsobem další historický vývoj lidstva. Dnešní klasická studia o takové chápání usilují; nechtějí být prodejným produktem přízné okamžiku ani sterilní esoterickou naukou. Konference byla proto tematicky zaměřena k vztahu antiky a dneška. Měla za úkol znovu odhalovat prvky, které na současnost působí, nacházet nová pole, z nichž lze čerpat, a způsoby, jak převádět inspirující momenty antiky do myšlenkové oblasti dnešních generací.

V *Malé recenzi na antiku* (*Host do domu*, 1966, č. 5, 80) vzpomíná s humorem Jan Skácel — inspirován svou účastí na brněnském kongresu —, jak mu latina pomáhala při studiu šachů, a oceňuje krásu tohoto jazyka, jenž „učí logickému myšlení a bystrí ducha“.

* * *

Účelem tohoto bibliografického přehledu ohlasů, které brněnská konference vyvolala v našem i zahraničním, odborném i neodborném tisku, bylo shrnout zprávy rozptýlené po nejrůznějších novinách i časopisech, a umožnit tak našim čtenářům, aby se s nimi seznámili, pokud možná, v úplnosti. Jen z takového souhrnu lze — myslím — posoudit, jak aktuální byla tematika konference, v jakém souladu byla se současným kulturním klimatem, jak se snažila zodpovědět některé hlubší otázky, týkající se formování samotné lidské podstaty člověka, zejména mladého, v tomto do značné míry dehumanizovaném světě. Zde, jak se ukázalo, je velký zlidšťující odkaz antiky stále živý i životodárný. Budme však strážliví a vycházejme z daných možností, jak se konkrétně ukázaly na kolokviu o podílu antické kultury v dnešní školní výuce. Neboť již v duchu slyším obvyklé — a zcela oprávněné — námitky našich kolegů — pedagogů, jak lze uskutečnit tyto vysoké cíle, jež v poznání antické kultury vkládáme, během dvou týdenních vyučovacích hodin, které sotva stačí k tomu,

aby žáci zvládli základy jazyka, a již to si vyžaduje ze strany učitelovy promyšlené metody a tvůrčího přístupu k pedagogické práci. A to je dnes tím obtížnější, že u mnohých profesorů latiny byl na řadu let přerušen kontakt s oborem, že byli nuceni vyučovat předmětům zcela vzdáleným jejich odborné přípravě a neměli čas ani možnost sledovat nové objevy ve svém vědním oboru. Přiznejme poctivě, že za daných možností jde jen o přání v přítomnosti (a obávám se i v budoucnosti) nespelnitelné, a uvažujme o reálných možnostech jiných. V tom ohledu by neměly zapadnout cenné podněty, které přinesly zkušenosti anglických a polských odborníků. Snad ani my nejsme tak zcela bez vyhlídek, je jen nutno opravdu využít všech možností, které jsou dány, ale které někdy přehlízíme.

Za úhelný kámen tohoto problému pokládám stálý kontakt mezi *všemi* pracovníky našeho oboru bez rozdílu jejich působiště, především mezi učiteli SVVŠ, vysokých škol, vědeckých ústavů, Ústavu pro další vzdělání učitelů a Výzkumného ústavu pedagogického, ale i spolupráci s pracovníky našich kulturních institucí, rozhlasu, televize, tisku, nakladatelství. Některé kontakty tu byly již navázány a ukázaly se velmi plodnými, např. vysílání *Antické knihovny* v rozhlase, jehož posluchači si svým zájmem přímo vynutili knižní vydání těchto pořadů,³⁾ nebo velkoryse koncipovaný ediční plán překladů z antické literatury, jehož realizace se ujalo nakladatelství *Svoboda* a který se setkal s obrovským zájmem nejširší veřejnosti. Rozsáhlé a vcelku panenské pole (i když lze navázat na některé dobré minulé zkušenosti) tu leží před naší vědeckou společností *Jednotou klasických filologů*, jež sdružuje pracovníky školy i vědy. V poslední době se v tom směru ukazují některé slibné vlastovky (přednáška Evy Stehlíkové, L. Vidmana, přímá spolupráce s iniciativní pracovníci Ústavu pro další vzdělání učitelů na schůzkách profesorů latiny, pořádaných v KŘŘL ve spolupráci se školskou skupinou JKF). Využití těchto možností a jejich obohacení dalšími formami by ovšem mělo být mnohem intenzivnější. Jen tak se snad může i nám podařit, aby „znalost antiky zvětšila schopnost člověka řešit obtížné situace s přehledem a vyrovnávat se s nimi lidštvějším způsobem“, jak to z vlastní zkušenosti poznal a krásně vyjádřil jeden z anglických účastníků kongresu. A v tom, myslím, je jádro celého „antického zázraku“.

E. Svobodová

Pokud není autor uveden plným jménem, jde o nepodepsané nebo šifrované novinářské zprávy.

LD = Lidová demokracie, LN = Literární noviny; MF = Mladá fronta; RP = Rudé právo.

Většina referátů přednesených na konferenci byla publikována v těchto sbornících:

a) *Antiquitas Graeco-Romana ac tempora nostra* (Acta congressus internationalis habiti Brunae diebus 12—16 mensis Aprilis MCMLXVI). Edendum curaverunt Jan Burian et Ladislav Vidman, Praegae, Academia MCMLXVIII, 585 str. — Recenze: (JN), Věda a život 10, 1968, 620; Zdeněk Horský, Dějiny věd a techniky 2, 1969, 126 n.

b) *Pro antiquitate viva* (Colloque sur la part revenant à la culture antique dans l'enseignement tenu à l'occasion du congrès international L'antiquité classique et nos jours à Brno le 12 et 13 avril 1966). Redakce Jan Burian a Ladislav Vidman, Praha, SPN 1967, 176 str. — Recenze: Karel Spilko, Cizí jazyky ve škole XI, 1967, 8—9; Jacques Perret, Revue des études latines XLVI, 1969, 582.

c) *Studia Mycenaea* (The Mycenaean Symposium, Brno — April 1966), ed. by Antonín Bartoněk, Universita J. E. Purkyně, Brno 1968, 260 str. — Recenze: P. Chr. Ilievski, Živa antika XVIII, 1968, 152—156; Anna Morpurgo-Davies, The Journal of Hellenic Studies LXXXIX, 1969, 159—160; J. Raison, Revue des études grecques 82, 1969, 159—161.

¹⁾ Odborný i organizační úspěch symposia vedl k návrhu uspořádat v ČSSR další symposium s analogickou tematikou, srv. zprávu Z. Horského Mezinárodní symposium „Vědecká revoluce 17. stol. v matematicko-fyzikálních vědách“, publikovanou v časopise Dějiny věd a techniky 1, 1968, 196-203.

²⁾ Bylo jí skutečně s úspěchem použito na 5. mezinárodním kongresu klasických studií, uspořádaném ve dnech 1.—6. září 1969 v Bonnu. (Zprávu o něm viz v ZJKF 12, 1970, 37 n. od L. Vidmana.)

³⁾ Čtení z *antiky* (Rozhlasový cyklus četby ze starověkých myslitelů), ve spolupráci s Kabinetem pro studia řecká, římská a latinská ČSAV uspořádali Dagmar Maxová a Václav Cibula, Praha, Svoboda 1969.

Antonín Bartoněk, Předhistorická řecká dialektologie a její problémy
(30. I. 1969)

Bouřlivý rozvoj řeckých lingvistických studií v posledních dvaceti letech, daný především rozluštěním lineárního písma B a uplatňováním moderních lingvistických metod v grécistice, umožnil, že dnes víme o řeckém jazykovém světě z 2. tisíciletí př. n. l. podstatně více, než tomu bylo ještě koncem let čtyřicátých.

Hlavní závěry, které lze dnes o tomto období s poměrně značnou jistotou vyslovit, jsou tyto:

1. I nejstarší z dosud zjištěných řeckých nářečních diferencí klasické doby vznikly zřejmě až na řecké půdě, tj. nikoli před koncem 3. tis. př. n. l.
2. Pro pozdní dobu helladskou (dobu mykénskou) lze již předpokládat rozdělení řeckého jazykového světa na ti- dialekty (typ pheronti), zahrnující pozdně helladské předchůdce *dórských* a *aiolských* nářečí klasické doby, a na si- dialekty (typ pheronsi), zahrnující „mykénštinu“ lineárních B textů a pozdně helladské předchůdce klasických dialektů *iónsko-attických* a *arkadokyperských*.
3. Jazyk lineárního písma B byl zřejmě velmi blízký přímému předchůdci klasické arkadštiny, ale nebyl s ním zcela totožný. Šlo patrně o nadnářeční jazykový útvar (jakousi „mykénskou koiné“), mající svůj základ v dialektu, jímž se hovořilo v pozdně helladské Argolidě (v oblasti Mykén). Dosti těsné příbuzenství pojilo tuto lineární mykénštinu i s mykénskou předchůdkyní *iónštinou*, volnější byl její vztah k *aiolštině* a výraznější difference ji oddělovaly zejména od *dórsštiny*.
4. Mykénštinu lineárních B textů neměla v 1. tis. př. n. l. přímé pokračování; zanikla spolu s pádem civilizačních center, v nichž uvedený interdialekt vznikl a jejichž administrativa ho využila k svým záznamům. Nejbližšími příbuznými „lineární“ mykénštiny v klasické době byly arkadštinu (jako dialekt blízké, ale zaostalé Arkadie) a kyperština (jako nářečí kolonistů, kteří na Kypr přišli alespoň zčásti přímo z peloponnéských achajských center).

Eva Kamínková, Novější české práce z oboru latinské medievistiky
(27. II. 1969)

Přednáška, pronesená původně na universitě v Mnichově, podala celkový přehled o nejnovějších výsledcích a zaměření naší středolatinšské filologie v oboru literární historie, o ediční a překladatelské činnosti, katalogizaci rukopisů, o práci jazykovědné a zvláště lexikografické. V závěru byly uvedeny časopisy, které otiskují pravidelně nebo příležitostně studie a referáty z těchto oborů, a nakonec podána stručná zpráva o činnosti medievistické sekce JK F.

Václav Marek, Problém Scipionského kroužku
(27. III. 1969)

Účelem přednášky bylo poukázat na některé problémy týkající se tzv. Scipionského kroužku, o němž se vede v posledních letech široká vědecká diskuse. Jak známo, je Scipionský kroužek považován za důležitého historického činitele při šíření řecké kultury do Říma ve 2. stol. př. n. l. a za východisko všeho, co v dalším vývoji (až do doby Ciceronovy) tvořilo to lepší v římské kultuře. Vlastní představy

o tomto kroužku se u moderních autorů pohybují mezi střízlivostí a přehnanými extrémami, avšak shoda je v tom podstatném: měla to být poloexkluzivní skupina římských šlechtických intelektuálů, filhelénů, spojených společným zájmem o řeckou kulturu, která pod vedením Scipiona Aemiliana prosazovala a vedla helénizaci římského společenského i kulturního života. Pod ochranou této skupiny kvetla literatura, u ní našla v osobách Polybia a Panaitia přijetí filosofie, která měla díky politické autoritě Scipiona a jeho přátel mít vliv i na římskou politiku, která měla dostat novou, teoreticky podloženou podobu (tzv. teoretické ospravedlnění římského imperialismu).

Avšak pojem „Scipionský kroužek“ nemá své potvrzení v dochovaných pramenech (hlavně Polybios a Cicero) a ječistě moderním výtvorem, jehož počátky musíme hledat poté, co byl publikován r. 1822 objevený spis Ciceronův „De re publica“, který představil Aemiliana jako teoretického vůdce skupiny přátel uprostřed vysoce teoretických politicko-etických diskusí. Odtud pak byl už jen krok k neprozřetelnému chápání osob Ciceronem uvedených a hlavně Scipiona jako historických duchovních vůdců Říma té doby, kteří působili osvícensky v duchu Panaitiovy umírněné praktické filosofie. Avšak kromě Cicerona (a autorů, kteří byli pod jeho vlivem) není jiný důvěryhodný doklad pro toto mínění. Nemůžeme přijímat Ciceronovu globální idealizaci Scipionovy doby, který do Aemiliana vložil svůj ideál politický a duchovní. V další části přednášky se přednášející zabýval některými konkrétními otázkami, jako např. vlivem Panaitiovým v Římě, problémem římské „humanitas“, otázkou šíření řecké kultury v Římě a role poloklientských a klientských skupin kolem aristokratických patronů, z nichž Scipionův kroužek byl sice skupinou významnou, ale pouze jednou z mnohých. V přednášce bylo zdůrazněno, že scipionská problematika je z velké míry problematikou ciceronskou.

Bohumila Mouchová, Historia Augusta a Suetonius
(24. IV. 1969)

Vzhledem k tomu, že díla obou autorů patří do téhož literárního druhu, jsou právem v popředí badatelského zájmu především ty jejich vzájemné vztahy, které vyplývají z této skutečnosti.

Pozornost však byla věnována i konkrétním místům, na nichž byl Suetonius zdrojem inspirace *HA*. K dosud interpretovaným místům, na nichž *HA* čerpala ze Suetonia, aniž však označila svůj pramen, lze připojit i další: *HA* V 5,1 — Suet. *Aug.* 70; *HA* C 10,3 — Suet. *Cal.* 27,2; *HA* Cc 3,6 — Suet. *Dom.* 11,1; *HA* AS 48 — Suet. *Tit.* 9. Rozbor těchto paralel — zejména shodné nápadné detaily — ukazuje, že nejde jen o *loci communes* v biografii. Dále rozbor naznačuje, že několik údajných autorů *HA* se inspirovalo u Suetonia zcela shodným způsobem.

Karel Janáček, Kritizovat, emendovat nebo interpretovat?
(22. V. 1969)

Třebaže téma bylo velmi konkrétní — výklad dvou míst ze Sexta Empeirika, která tak, jak znějí, jsou neslučitelná — autor doufá, že ukázal i zásadní přístup k věci. Dvě konkrétní místa se stanou jasnější jen na podkladě celého materiálu a znalosti autorových stylistických tendencí. Tím, že bylo citováno třetí místo, které svou dvojí terminologií vysvětluje obě nejasná místa, byl podán důkaz, schválený i v debatě, že první povinností filologovou je interpretovat. Mnoho kritik a mnoho emendací se takto jeví zbytečných a pro zdravý vývoj filologie škodlivých.

Pavel Oliva, Sociální hnutí v helénistické Spartě
(30. X. 1969)

V historii reformních snah spartských králů Ágida IV. a Kleomena III. zůstává stále řada otevřených problémů. Lze však stěží pochybovat o tom, že oba vládcí sledovali především politické a vojenské cíle, usilovali o obnovu spartské hegemonie na Peloponnésu. To se projevilo zejména v činnosti Kleomenově.

Často bývá kladena otázka, proč Kleomenés nerozšířil reformy i do peloponéských obcí, jichž se za války s Achajským spolkem zmocnil. Odpověď je možno hledat především ve specifice spartského sociálního hnutí, které pod heslem obnovy tzv. lykúrgovského zřízení usilovalo o zrovnoprávnění Spartanů, jejichž počet byl doplněn z řad perioiků. Zvláštnost tohoto programu byla dána spartskými tradicemi a nemohla být proto mechanicky přenášena do jiných obcí.

Teprve Nabis, jenž dával občanská práva heilótům, usiloval o rozšíření sociálního hnutí mimo hranice Sparty. Ani on však neosvobodil všechny heilóty, nýbrž chtěl především posílit spartskou armádu. Nabidův radikální program narazil na odpor Achajského spolku a jeho spojenců. Boj byl rozhodnut teprve zásahem Římanů. Sparta ztratila nejprve území perioiků a pak i svou politickou samostatnost.

I po Nabidově pádu je možno sledovat ve Spartě dozvuky sociálního hnutí i boje za osvobození z nadvlády Achajského spolku. Rozbrojů mezi Spartou a Achaji využili Římané při likvidaci posledních zbytků svobod řeckých obcí.

Alena Frolíková, O urozenosti Athéňanů
(27. XI. 1969)

V 5. století př. n. l. se v attické literární produkci objevují snahy vydávat athénský občanský kolektiv za urozený. Jde o novou formu, ve které bylo hlášáno přesvědčení o výlučnosti Athéňanů, která se do té doby projevuje především ve víře v jejich autochthonii. Kořeny tohoto nového názoru, který dostal svou definitivní podobu ve 4. století, je třeba hledat v historii Athén na konci 5. a ve 4. století př. n. l.

BRNO

Vít Bubeník, Židovský stát ve staroperské říši
(25. II. 1969)

Tento příspěvek byl věnován kulturně historické problematice vývoje židovského státu v době staroperské. Problematika byla soustředěna do 3 bodů: obnova náboženského života v Jeruzalémě po vydání reparačního ediktu Kýra Velikého, stavba chrámu Zorobábelova za Dáreia I., zorganizování politického života v Jeruzalémě pod hyparchem Nehemjou za Artaxerxa I. Bylo poukázáno na výsledky textové a jazykové kritiky, které odhalují ve vyprávění autora tzv. knihy Ezrovy historická jádra. Závěrem byl nastíněn vývoj židovské literatury v období 500 až 200 př. n. l. a rozebrán význam poslední redakce Pentateuchu kolem roku 400. Okrajově byl nastíněn život Židů v diaspoře v Babylónii (tabulky domu Murašů) a v egyptské Elefantíně na základě elefantinských papyrů, které mají značný význam pro jazykový rozbor biblických aramejských listů, především tzv. Mandátu Ezrova. Rozboru tohoto dokumentu byla věnována největší pozornost a autor příspěvku se přiklonil k oněm historikům, kteří kladou činnost kněze Ezry do doby Artaxerxa I.

**Jiří Cvetler, Nové názory na římské právo
(25. III. 1969)**

Přednášející pojednal stručně o vývoji římského práva. Soustředil se na právo občanské a vyloužil specifické rysy tvorby tohoto práva u Římanů. Nato podal stručný přehled nových názorů na římské právo. Srovnal je s některými názory staršími, a to podle hledisek, zda se jedná o vědecké studium (právní romanistiku), nebo o římské právo jako předmět právně propedeutický.

**Robert Schmitt-Brandt (Heidelberg), Die thrakische Inschrift von Kjolmen
(9. IV. 1969)**

Autor podal svůj výklad tohoto nápisu a dokazoval, že thráctina je příbuzná s řečtinou.

**Jan Šprincl, Latina jako jazyk stále živý
(IV. congrès international pour le latin vivant)
(6. V. 1969)**

V starobylém a proslulém městě Avignonu se konal ve dnech 1.–3. dubna letošního roku IV. mezinárodní kongres živé latiny, který byl uspořádán péčí pařížské asociace VITA LATINA. Velký amfiteátr avignonského universitního institutu hostil přes 300 účastníků, kteří přišli z 20 zemí. Mezi nimi se nacházeli nejvýznamnější světoví latinisté. Za ČSSR se zúčastnil kongresu Dr. Jan Šprincl, který na požádání asociace VL referoval o dnešním stavu latiny v Československu a o činnosti brněnské latinské společnosti (Sodalitas amicorum latininitatis).

Všechny referáty měly vysokou vědeckou úroveň. Během tří dnů se vystřídalo u řečnické tribuny 42 referentů, kteří pojednali o třech tématech: o dnešním stavu latiny v jednotlivých zemích, o metodologii školní a vědecké výuky latiny a o tom, co může dát studium latiny a vůbec latinská kultura lidem naší doby.

Jednací a společenskou řečí byla latina. Bez výjimky se užívalo tak zvané restituované výslovnosti, to znamená, že se mluvilo tak, jak podle dnešního vědeckého bádání mluvili Římané za doby Ciceronovy a Caesarovy. Tak tedy Kikero, Kajsar, amikitya, pulchraj feminaj, projlum atd. Mimochodem řečeno byla tato výslovnost zavedena již na prvním mezinárodním kongresu živé latiny, který se konal v r. 1956 v Avignonu.

Kongres byl zahájen 1. dubna. Po úvodní přednášce P. Grimala, profesora pařížské university, ujal se slova zakladatel asociace VL Jean Capelle, který zdůraznil, že nový kongres živé latiny svědčí o dobré vůli účastníků bojovat za uchování duchovních hodnot, které jsou zcela nezbytné pro společnost hnanou k odlidštění. Potom promluvil starosta Avignonu, který prohlásil, že hledání společné světové řeči je věc, o kterou by měli usilovat všichni lidé dobré vůle. Pak referovali během celého dne postupně zástupci jednotlivých zemí. Referáty ukazovaly místo, které latina zaujímá v systému výchovy té které země. Přednášející si stěžovali na to, že technické požadavky naší doby nechávají málo místa pro humanismus a pro ty

aspekty kultury, které nejsou primárně důležité. O stavu latiny v Německu podal zprávu C. Eichenseer, o metodách, kterých se užívá při výuce latiny a latinské literatury ve vatikánském ústavě „altioris latininitatis“, referoval C. Egger, o situaci ve Spojených státech amerických promluvil P. Callens a B. Povsic, Velkou Británii zastupoval W. S. Maguinness, Rumunsko N. Baran, Švédsko E. Hårlemann, Francii P. Grimal, A. Michel a M. Rambeaud, Československo J. Šprincl a Polsko L. Winniczuková, která se sice na kongres nedostavila, ale poslala písemnou zprávu.

Druhý den byly na pořadu otázky metodologické. G. Beach (USA) se ve své přednášce věnoval problému výběru vhodných školních autorů, R. Calderiniová (Itálie) posuzovala poslední italskou školskou reformu, A. Freire (Portugalsko) doporučoval u dětí ranou výuku latiny, P. Gruszka (Polsko) poslal zprávu o činnosti amatérského latinského kroužku v Gdyni, kterou přečetl C. Egger, C. Mercier-Nastová (Francie) se zabývala ve svém referátu podmínkami úspěšného školního vyučování (láska k předmětu a láska mezi vyučujícími a vyučovanými), P. Dague (Francie) zase zaujal objektivní stanovisko k otázce, zda může experimentální psychopedagogika podat nepopíratelné argumenty ve prospěch latiny, S. Bailsová (Francie) promluvila o renovaci vyučovacích metod, D. Guillonová (Francie) podala zprávu o latinském klubu na pařížském lyceu d'Enghien, B. Povsic (USA) přednášel o přirozené metodě, B. Martin (Francie) o audiovizuální metodě, U. Nicolle o experimentální škole v Marly-le-Roi u Paříže, A. Grisart (Belgie) si stěžoval na to, že se nyní v belgických školách příliš zanedbává analýza jazykových jevů a syntéza (překlad), R. Fohalle (Belgie) poukázal na přednosti a vady metod jak tradičních tak nových a doporučoval, aby se metoda přizpůsobovala okolnostem a věku žáků, G. Drakeová (USA) pojednala o problémech latinské výuky u universitních studentů, P. Caillon podal zprávu o škole v Rennes (schola Montessoriana), kde se učí latinsky již šestileté děti, E. Aubanel doporučoval spolupráci rodičů s učitelem latiny.

Třetí den promluvil nejprve zástupce L. Senghora, presidenta Senegalské republiky. Potěšil posluchače zprávou, že v senegalských školách zaujímá nyní latina významné místo. Potom přednášel R. Sautel (Francie) o významu latinské kultury ve výchově (poukázal na doktrínu smrti, které se snaží odstranit návaznost v kultuře), O. Pasqualetti (Itálie) pojednal o významu dnešní moderní latinské poezie, A. Haury (Francie) o problémech, s kterými se setkává ten, kdo překládá dnešní moderní autory do latiny, J. Volckringer (Francie) referoval o nejnovějších reformách ve farmaceutické nomenklatuře, A. Springhetti (Itálie) se sice na kongres nedostavil, ale poslal referát, ve kterém se zamýšlí nad trvalým významem humanitních studií, J. Novák přednášel o hudebních dílech psaných na latinský text, G. C. Salagnac (Francie), generální delegát asociace „Una Voce“, se soustředil na problém latiny jako liturgického jazyka, C. Dessard (Francie) promluvil o tom, jak propagovat latinu jako mezinárodní jazyk, Avalone (Itálie) oslavoval přednosti latinského jazyka, M. Lavency (Belgie) posoudil problém latiny z hlediska filologického, dále přednášel o svých zkušenostech E. de Veauce, francouzský baron, který je známý tím, že mluví se svou dcerou od jejího dětství latinsky, a konečně G. Manginelli (Itálie) a N. Baran (Rumunsko) se soustředili ve svých referátech na otázku živé latiny jako mezinárodního jazyka.

Po přednáškách, které skončily ve čtvrtek odpoledne (3. dubna), odjeli účastníci kongresu autobusem do Saint-Rémy-de-Provence, aby si prohlédli památky z římské doby (mausoleum a triumfální oblouk), a pak zajeli do Beaux-de-Provence, kde se konal v krásném zámečku (Oustau de Baumanière) závěrečný banket.

**Oldřich Pelikán, Antika v Porýní
(11. XI. 1969)**

Po úvodě, jak se vyvíjelo římské panství na Rýně od doby Caesarovy až do 4. stol. n. l., dokumentoval přednášející na příkladu měst Trevíru, Kolína n. R., Mohuče a Bonnu dnešní obraz antických památek v Porýní, ať již se nalézají pod širým nebem, nebo jsou soustředěny v muzeích. Ukázal na specifičnost porýnských muzeí i na jejich vzájemnou odlišnost. Zvláštní pozornost věnoval sbírkám univerzit, součastem Ústavů klasické archeologie. V poslední části své přednášky hovořil o studiu klasické archeologie na těchto institutech, o jejich vybavení hmotným i osobním (příklady: Marburg/Lahn a Bochum) a o závěrech z toho, jež by pro nás mohly vyplývat.

**Adolf Erhart, Méně známé Řecko
(9. XII. 1969)**

Přednáška byla věnována třem okrajovým, méně navštěvovaným oblastem Řecka: západní Thrákii, jižnímu Peloponésu a ostrovům v Egejském moři. V úvodní části nastínil přednášející geografickou situaci a historický vývoj těchto oblastí — se zvláštním zřetelům jednak k nejstaršímu období, jednak ke středověku. Dotkl se přitom také několika jazykových otázek: problému thráčtiny, předřeckého substrátu ap. Druhá část byla věnována popisu archeologických a uměleckohistorických památek (Thasos, Philippi, Sparta, Monemvassia, Messene, Pylos, Delos, Kos, Rhodos aj.); tento výklad byl doprovázen promítáním většího počtu barevných diapositivů.

BRATISLAVA

Slovenská jednota klasických filológov, založená roku 1969 pri Slovenskej akademii vied, začala svoju činnosť dňa 27. XI. 1969 prednáškou svojho predsedu prof. dr. Miloslava Okála na tému — „Idea spravodlivosti v diele slovenského humanistu Martina Rakovského“. Prednášajúci v úvode k svojej prednáške oboznámil prítomných s literárnou pozostalosťou Martina Rakovského a potom vo vlastnej prednáške rozobral Rakovského podanie idey spravodlivosti, ako sa nachádza v Rakovského rozsiahlom básnickom diele O vrchnosti (De magistratu politico). Dotkol sa najzávažnejších otázok, súvisiacich so spravodlivosťou: spravodlivosti celej a čiastočnej, spravodlivosti distributívnej a opravnej, aritmetickej a geometrickej rovnosti a tzv. epieikeie. Pri všetkých týchto otázkach poukazoval na Rakovského prameň, Aristotela, Cicerona a Rakovského vysokoškolského učiteľa Melancthona.

Na prednáške sa zúčastnilo vyše 50 záujemcov a po prednáške bola živá diskusia, v ktorej vystúpili právnici prof. dr. K. Rebro a doc. dr. M. Šimovič, literárni historici prof. dr. M. Pišút, doc. dr. J. Minárik a dr. I. Kotvan, ďalej akademik J. Stanislav, dr. E. Šimovičová a prodekan Filozofickej fakulty UK prof. dr. E. Terray.

ŘEČTÍ BOHOVÉ V HOSTINNÉM

Oblast severovýchodních Čech je bohatá na kulturní a historické památky. Tisíce zájemců navštěvuje každoročně Braunův a Šporkův Kuks, Babiččino údolí, zámky v Náchodě a Opočně nebo renesanční Nové Město nad Metují, nemluvic už o přírodních krásách Krkonoš a Orlických hor. Další tisíce návštěvníků láká naše „safari“ — zoologická zahrada ve Dvoře Králové nad Labem.

Méně je však naší širší veřejnosti známo, že v blízkosti Kuksu a Dvora Králové na výpadové silnici do Krkonoš bylo loňského roku v Hostinném nad Labem vysokým nákladem zřízeno Muzeum antického umění, jediné svého druhu v Československu. Šlo o významný čin, který vyplnil citelnou mezeru v našem kulturním životě a nadto ještě pomohl zachránit před hrozcí zikázou zajímavý architektonický objekt bývalého klášterního kostela. Z malého pozdně renesančního a původně ještě hřbitovního jednolodí zde v 18. století františkáni vybudovali rozsáhlou chrámovou stavbu, která není dvojlodím v pravém smyslu slova, nýbrž představuje dva samostatně paralelně položené široké jednolodní kostely, vzájemně propojené arkádami mezi masivními pilíři. Asketicky přísný řád nemiloval přemíru dekorativních prvků a omezil se na ryze funkční, tím monumentálnější však působící tvarosloví, které vymezuje klasiky vyvážený prostor — ideální příbytek pro památky antické, především řecké plastiky.

Základem citlivě řešené expozice je podstatná část jedinečného souboru sádrových odlitků, které po dlouhá desetiletí obětavě sbírala pražská universita. Je-li pravda, že sádra nemůže nikdy zcela nahradit živý dojem mramorových či bronzových originálů, je třeba na druhé straně zdůraznit, že vystavené exponáty byly nejen citlivě restaurovány, ale z valné části nadto opatřeny povrchovou úpravou, která rozdíl mezi působením originálů a kopií snižuje na minimum. Výběr soustřeďuje hlavní památky z muzeí i soukromých sbírek celého světa. V chronologickém sledu je možno studovat a srovnávat vývoj řecké plastiky od archaického období přes klasickou kulminaci až k bohatě rozrůzněnému helénismu, poznávat jednotlivé školy i tvůrčí osobnosti a seznámit se i se sochařstvím císařského Říma.

Na prostorné, světlé kruhce jsou vystaveny i antické originály. Zatím především drobná plastika a předměty denní potřeby. Ale v krátké době — po zabudování vhodných vitrin — zde budou periodicky instalovány tématické výstavy, které v postupném sledu umožní dokonalé poznání vzácných památek, veřejnosti zpravidla nepřístupných.

Muzeum je (kromě zimního období) otevřeno denně mimo pondělí vždy od 9 do 12 a od 13 do 17 hodin. Péče o návštěvníky je nevšední: i jednotlivcům je poskytován odborný výklad. Pro odborníky a zvláštní zájemce, především učitele, se na požádání organizují i speciální tématické semináře. Zvláštní péče je věnována

školním výpravám: dosavadní praxe ukázala, že děti i studenti procházejí muzeem s nečekaným zájmem a odnášejí si trvalé a hluboké dojmy. Zvláštní kapitolu představují návštěvníci zahraniční. Přicházejí i ze zemí velkých muzeí a bohatých antických sbírek — a přece jsou radostně překvapeni a osloveni: jednak koncentrací vystaveného souboru, jednak jeho působivým umístěním v krásném, vzdušném interiéru širokých chrámových lodí.

Dodáme-li ještě, že starobylé město Hostinné s půvabným renesančním náměstím, s radnicí s cennými sbírkami a s významným děkanským kostelem má i překrásné okolí s hlubokými lesy a jedinečnými výhledy na Krkonoše, řekli jsme snad dosti, abychom mohli návštěvu Muzea antického umění co nejvíce doporučit.

* * *

Počátkem srpna 1969 bylo slavnostně otevřeno Antické muzeum v bývalém františkánském klášteře v Hostinném n. Labem. Expozici tvoří odlitky antických soch ze sbírek Ústavu pro klasickou archeologii Karlovy university, kterým se po vystěhování z Prahy a několikaleté již nedokončené instalaci na Hrubém Rohozci u Turnova v letech 1963—65¹⁾ konečně dostalo vhodné umístění.

Hlavní výstavní prostorou je bývalý františkánský kostel, v době dohody o zřízení muzea v r. 1965 již v havarijním stavu a určený k odstřelu: několikaletým úsilím se podařilo — zejména díky Městskému národnímu výboru v Hostinném a Oblastnímu muzeu v Trutnově — opravit propadlé klenby a ztrouchnivělé trámoví, nově pokrýt střechu, omítnout budovu zevnitř i zevně, dokončit novou podlahu a instalace. Oprava trvala čtyři roky (1966—69), většinu jich provedla se vzornou ochotou a porozuměním — za často svízelné finanční situace hlavního investora MěNV — Památková huť v Hostinném.²⁾ Mezitím byly na náklad Karlovy university opravovány sochy, dvojí přepravou silně poškozené, a na jaře 1969 mohlo být přikročeno k vlastní instalaci. První ředitelkou zřizovaného muzea se stala v r. 1968 M. Dufková. Vedla přípravné práce z původního staveniště až k otevření výstavy a jí patří hlavní zásluha za otevření expozice.³⁾ Když koncem r. 1969 odešla do Národního muzea, stal se novým ředitelem Dr. Josef Bartoš. V současné době se opravují další odlitky; opravy provádí, stejně jako v minulých dvou letech, Vl. Chocholoušek z Národního muzea v Praze. Přípravuje se rozšíření výstavy do dalších prostor kláštera, které mají být uvolněny Velloobckhodem obuví v r. 1971; kromě základní expozice odlitek jsou plánovány ještě sezónní výstavy ze zapůjčených originálů. Zatím mohla být realizována jen výstava prozatímní, na rok 1971 připravuje dr. Bartoš výstavu *Antické symposium*. Antické muzeum v Hostinném podléhá pracovním Okresnímu muzeu v Trutnově, odborný dohled vykonává Ústav pro klasickou archeologii Karlovy university.

Dnešní instalace podává přehled řeckého sochařství od archaického období přes klasické, 5. (štítové figury a části vlysu Parthenonu) a 4. století až k hellénismu;

poslední část je vyhrazena sochařství římskému. Průčelním stěnám dvojloďného kostela vévodí Paioniova Níké (levé lodi) a Níké Samothrácká (pravé lodi), ústředním exponátem přilehlé kapličky je Mělská Afrodité. Dvojloďní klenutý prostor františkánského kostela je snad nejlépším prostorem, jakého se kdy sbírce antických odlitek ve světě dostalo; sám znám téměř všechna evropská muzea odlitek, ale žádné lépe instalované: svítí-li slunce či umělé žluté světlo v klenbách, sádrové odlitky působí téměř dojmem originálního mramoru.

Muzeum v Hostinném je otevřeno denně kromě pondělí od dubna do října; ohlášené výpravy ho mohou navštívit i v zimě, ovšem hlavní prostor není zatím vytápěn. Sluší připomenout, že Antické muzeum v Hostinném je zatím jediným veřejně přístupným antickým muzeem v Československu.

J. Bouzek

POZNÁMKY

¹⁾ Srov. *Zprávy JKF* 5, 1963, 188.

²⁾ Stav z r. 1967, kdy již oprava pokročila, ale chyběla dosud krytina střechy a nová omítka zachycuje náš obrázek a informační publikace vydaná v roce 1970 trutnovským muzeem, *Muzeum antického umění v Hostinném*.

³⁾ M. Dufková vydala také první prozatímní katalog *Muzeum antického umění Hostinné n. L.*, Trutnov 1969. O otevření muzea bylo referováno v tisku, rozhlasu, televizi, delší zpráva byla otištěna v časopise *Věda a Život* 1970, č. 7 (M. Dufková - P. Vašíček).

PŘEDNÁŠKOVÝ CYKLUS „NOVÉ VÝKOPY V ANTICKÉ OBLASTI“

Počátkem roku 1970 byl v Národním muzeu uspořádán prehistorickým oddělením a jeho antickým pracovištěm cyklus přednášek o nových výzkumech v antické oblasti. Dr. J. Břeň přednášel o antických výkopech v Tunisku, prom. hist. J. Marsa o výkopech na Magdalensbergu v Rakousku, dr. J. Bouzek o antických památkách v Sýrii, M. Dufková o výzkumech hellénistických statků a dr. R. Turek o nových výzkumech z karolinské a ottonské doby. Vlivem pozdní propagace měly přednášky zpočátku nižší návštěvnost, na pozdější přišlo již k 50 posluchačům. Při lepší propagaci, jakou snad bude mít cyklus v následujícím roce, by byla jistě návštěvnost vyšší. Všechny přednášky byly provázeny promítáním diapositivů, většinou barevných.

jb

ANTICKÉ STUDIE V KAZACHSTANU

V 8. ročníku našeho časopisu byla uveřejněna krátká zpráva o práci populařizační sekce při varšavském kruhu Polskiego Towarzystwa Filologicznego, která svěřila o tom, s jakým elánem se v Polsku studuje antika. Dnes bychom chtěli ukázat na jinou stranu, do Alma-Aty v Kazachstánu, kde na universitě S. M. Kirova-historické fakultě vznikl kroužek dějin antiky v r. 1953. V šedesátých letech začal vydávat strojem psané bulletiny, které podávají pěkný přehled o tom, co studenty zajímá a o čem pracují. Tak např. Bulletin č. 2 z r. 1964 o 66 stranách přináší zajímavé články J. Prochorova o antických mincích na území Kazachstanu, D. Musaje o dějinách Gruzie v antické době, Miliněnka o dějinách Oděské archeologické společnosti, Achmetšinova o dějinách antické medicíny a jiné. Kromě toho sborník obsahuje rubriky o nových knihách, vědeckém životě a korespondenci.

Nejlepší práce jsou pak otištěny ve fakultním bulletinu studentské vědecké společnosti nebo ve sbornících přednášek a zpráv členů této společnosti. Tak v r. 1967 byl vydán sborník, ve kterém je zajímavý článek V. Zacharenka o Kumránských rukopisech a zpráva V. Chrola o sborníku Eirene, který je antickému kroužku zasílán — bohužel nepravidelně — z Československa a který tam nalezl vřelý přijetí. V současné době členové kroužku udržují čilý písemný styk s vědci polskými, německými, maďarskými. Tak Marie Rizová pro svou práci o antické tragedii si vyžádala pomoc a radu J. Irmschera, Lucie Sarsenbajevová, která pracuje na diplomové práci „Cicero o státě“, si zajistila radu nejlepšího znalce Cicerona K. F. Kumanieckého.

I tento stručný přehled svědčí o zájmu sovětské studující mládeže o antické dějiny a o snaze upevnit spolupráci se studenty a vědci ostatních bratrských socialistických zemí.

J. Karamon

ANTICKÉ PRACOVIŠTĚ V NÁRODNÍM MUZEU V PRAZE

Koncem roku 1969 bylo z popudu ministerstva kultury zřízeno v Národním muzeu — při jeho prehistorickém oddělení — pododdělení pro klasičtější archeologii. Převzalo antickou sbírku Národního muzea, největší antickou sbírku u nás, čítající asi 5000 předmětů a snaží se ji dále rozšířit nákupy nebo případnými převody menších sbírek. Jako ústřední muzejní pracoviště antické má připravit zřízení skutečného antického muzea v Praze; to má být realizováno, jakmile bude získána vhodná budova. Československo je totiž téměř jedinou evropskou zemí, která dosud nemá — s výjimkou expozice odlišně v Hostinném — své stále antické muzeum.

Pracovníky pododdělení jsou prom. hist. Marie Dufková a prom. hist. Jiří Marsa, jeho vedením byl pověřen dr. Jan Bouzek. Nové pracoviště připravilo již počátkem roku 1970 první přednáškový cyklus o výzkumech v antické oblasti, ke sklářskému kongresu v červnu 1970 výstavu *Antické sklo*, na r. 1971 připravuje další výstavu *Antický portrét*. Jeho pracovníci provádějí kromě odborného zpracování vlastních sbírek soupis antických památek u nás — zatím v Čechách, ve spolupráci s brněnskými odborníky má být zahrnuta i Morava; členům JKF budeme vděční za jakékoli údaje o roztroušených antických předmětech, které by měly být pojaty do soupisu. Národní muzeum též nakupuje antické předměty ze soukromých sbírek.

jk-nap

VÝSTAVA ANTICKÉ SKLO V NÁRODNÍM MUZEU V PRAZE

V červnu 1970 byla v Národním muzeu v Praze otevřena — u příležitosti mezinárodního kongresu pro dějiny skla — výstava *Antické sklo*, doplněná výstavkou *Prehistorické sklo v československých nálezech*; výstava potrvá do 30. září a má být instalována též v Brně. Libreto výstavy připravil a průvodce výstavou, vydaný česky a anglicky¹⁾, napsal prof. dr. Jindřich Čadík, stále plný aktivity přes svůj pokročilý věk a nepevné zdraví, pracovníci antického pododdělení připravili ještě katalog vystavených předmětů v téže dvojí mutaci. Výtvarná stránka je dílem arch. Z. Rossmanna, který je spolu s J. Ehem též autorem plakátu, pozvánky a výtvarné úpravy průvodce.

Většina exponátů pochází ze tří největších sbírek antického skla u nás: z Národního a Umělecko-průmyslového muzea v Praze a ze sbírky plzeňské, publikované již prof. Čadíkem v r. 1925:²⁾ menší soubory zapůjčily Severočeské muzeum v Liberci, Ústav pro klasičtější archeologii KU v Praze, Moravská galerie (Umělecko-průmyslové muzeum) a Moravské muzeum v Brně. Nejslavnější skleněnou nádobou u nás je bezesporu lahvička s rytým pohledem na město a přístav Puteoli, které byla naposledy věnována pozornost v tomto časopise,³⁾ kromě ní vévodil výstavě hellénistický skyfos z bledě modrého skla, nalezený prof. A. Salačem v Kymě v Malé Asii,⁴⁾ zmíněná již plzeňská sbírka jihoruského skla z okolí Kerče a soubor syrského skla z okolí Homsu, získaný královéhradeckým sběratelem E. Hloupým v době jeho pobytu na montážích v Sýrii: ta byla spolu s jeho obrazy odkázána Národní galerii a dnes patří Umělecko-průmyslovému muzeu v Praze.

Výstava začíná malými nádobkami řeckého období, tvářeními na pískovém jádru a zdobenými barevnými nitěmi, několik ukázek je z hellénistické doby (kromě zmíněného již skyfu z Kýmy jedna miska a několik flakonků na voňavky ze sbírek Umělecko-průmyslového muzea), většinu exponátů tvoří foukané sklo z doby římského císařství. Čtyři vitriny jsou věnovány sklu ze Sýrie a východního Středomoří, dvě vitriny sklu italskému a dalmatskému, dvě další porýnskému. Pak následuje ve třech vitrinách výběr z plzeňské sbírky jihoruské, samostatné vitriny mají puteolská lahvička a hrob se skleněným skyfem z Kýmy, a v poslední vitrině je vystaveno sklo galské, skleněný šperk antický, zlomky barevného skla římského z Aquileje (mozaikové, millefiori) a konečně skleněná urna římská z Aquileje se svou kamennou schránou. Připraveného materiálu bylo více, ale počet vitrin bylo nakonec nutno vzhledem k úsporným opatřením redukovat. Antické sklo z nálezů na našem území (zejména jz. Slovensku) je ještě vystaveno ve dvou vitrinách připojené prehistorické výstavky, jejíž další dvě vitriny jsou vyhrazeny skleněným perlám a náramkům keltským a prehistorickým.

S výjimkou první vitriny osvětlené reflektorem (systém použitý v další části výstavy se tu neosvědčil, protože řecké sklo není průsvitné) jsou vitriny osvětleny odspodu přes mléčné sklo, tvořící jejich dno: uplatnil se tak výrazně charakter

i barva materiálu. Jako doplňků bylo použito několika antických plastik (odliték), originálních nápisů, vinných amfor a reprodukcí antické plastiky a architektury. Ty byly vesměs voleny i vystaveny tak, aby pozornost byla soustředěna na vystavené sklo.

Výstava *Antické sklo* je první výstavou nového antického pracoviště v Národním muzeu a čtvrtou antickou výstavou v Praze vůbec. Připomeňme zde výstavy *Antické umění* v Národním muzeu v r. 1938 a velkou v Umělecko-průmyslovém muzeu v r. 1951 (*Antické umění ve sbírkách a nálezech v Československu*)⁵, obě připravené prof. B. Svobodou, pak 1964 z iniciativy prof. J. Frela uspořádanou výstavu antik Lipské university,⁶ z mimopražských zejména výstavu brněnskou, připravenou k brněnské konferenci antické v r. 1966 prof. dr. O. Pelikánem⁷ a výstavu semilskou, kterou uspořádal v r. 1961 dr. J. Bartoš.⁸ Nyní je již antických památek v našich sbírkách soustředěno tolik, že lze pořádat postupně výstavy tématické: to je cesta, kterou jsme si v Národním muzeu zatím zvolili, dokud se nepodaří najít důstojnou budovu pro antické muzeum stálé.

J. Bouzek

POZNÁMKY

¹) České vydání *Antické sklo*, anglické *Graeco-Roman and Egyptian Glass*, obojí Praha 1970, 32 stran, 18 tabulek, cena 5,— Kčs.

²) *O skle antickém*. Výroční zpráva Západočeského umělecko-průmyslového muzea města Plzně za správní rok 1924, Plzeň 1925.

³) J. Frel, *Zprávy JKF* 6, 1964, 10—11; nová fotografie a přesnější překresba v katalogu citovaném v pozn. 1.

⁴) Srov. J. Frel, *Zprávy JKF* 4, 1962, 10—11. J. Bouzek a J. Marsa o něm připravili příspěvek ke sklářskému kongresu, který bude otištěn v LF 1971.

⁵) Srov. stejnojmenný katalog B. Svobody, Praha, Um.-prům. muzeum 1951.

⁶) Srov. J. Frel, *Zprávy JKF* 6, 1964, 141—43.

⁷) Srov. *Zprávy JKF* 8, 1966, 129.

⁸) Srov. J. Frel, *Zprávy JKF* 3, 1961, 27; J. Bouzek, *tamže*, str. 150.

Za svolení k uveřejnění fotografií děkuji Umělecko-průmyslovému a Národnímu muzeu v Praze a Západočeskému muzeu v Plzni.

PIUM DESIDERIUM — KÉŽ SE SPLNÍ!

Naši vědečtí pracovníci projednávali již několikrát v nakladatelství Svoboda vydání některých žádoucích publikací ze všech oblastí antické kultury. K dohodě došlo u těchto titulů: Dějiny řecké a římské literatury, Mytologie a Řeckých a římských „reálií“. (V jiném pojetí, než je známe dosud.) Tento zatím skrovný počet rozmnožil po dohodě snad se všemi pracovníky prof. R. Hošek svým písemně podaným návrhem, kde se uvádějí tyto publikace: Zlatá doba starého Říma (R. Hošek), Archaické Řecko (P. Oliva), Od Nerona k Diokleciánovi (J. Burian, B. Mouchová), Etruské umění (G. Hejzlar), Homérovo Řecko (J. Bouzek), Uvedení do antického umění (O. Pelikán), Kréta, Mykény a předhomérské Řecko (A. Bartoňek), Topografie starého Říma (G. Hejzlar), Manýrismus a antické umění (O. Pelikán), Černomoří (J. Bouzek a R. Hošek), Spartakus (P. Oliva), Cicero (V. Marek), Řecké město a jeho okolí (J. Pečírka), Psáno do kamene (L. Vidman), Římský dominát (J. Češka), Doba Trajánova (L. Vidman), Justinián (V. Vavřínek), Byzantský dvůr (V. Hrochová a V. Vavřínek), Antická karikatura (G. Hejzlar), Dějiny Říma ražené v kov (K. Kurz), Humanistické písemnictví v Evropě a u nás (J. Hejnic), Evropský literární středověk (A. Vidmanová), Kronika trójského mýtu (E. Stehlíková), Západní svět očima Byzance (R. Dostálová).

Nad tímto plánem se zajisté zatají dech nejen klasickým filologům, nýbrž všem zvědavým čtenářům a především naší vysokoškolské mládeži. Vždyť tento plán není ani úplný, ani konečný. Do uzávěrky třetího čísla se nepřihlásili ještě všichni vědečtí pracovníci, chybí ještě dost jmen, která budeme, jak věříme, moci zaznamenat příště (svůj plán nám neoznámili např. J. Ludvíkovský, J. Nováková, L. Svoboda, L. Varcl). Všechna oznámená díla budou v nějakém směru navazovat na Antickou knihovnu, a proto chováme vroucí přání, aby se ohlášený pracovní program proměnil co nejdříve v čin a aby naše kulturní veřejnost dostala vbrzku do rukou první výtisky těchto publikací.

Červenec 1970

R. Mertlík

ZPRÁVA O ČINNOSTI JK F
podaná na valném shromáždění dne 29. ledna 1970

Hlavní náplní práce JK F v roce 1969 byla stejně jako v uplynulých letech činnost přednášková. Pražská Jednota uspořádala 7 přednášek, brněnská odbočka 6 přednášek.

Všechny odborné skupiny, ustavené při JK F, pracovaly podle stanoveného plánu.

Odborná skupina pro medievalistiku pokračovala ve své dosavadní činnosti a v průběhu r. 1969 uspořádala 9 vědeckých přednášek s diskusemi. Témata byla vybírána tak, aby reprezentovala hlavní medievalistické disciplíny a dokumentovala směr výzkumu. Účast na přednáškách byla uspokojivá, i když vzrušená atmosféra doby způsobila určitou nepravdivost schůzek. Filosofické fakultě a doc. dr. Hlaváčkoví patří dík za poskytnutí místností a za organizační pomoc.

Činnost školské skupiny: Také v r. 1969 se v Kabinetě pro studia řecká, římská a latinská konaly porady Krajského pedagogického sboru latinářů, vedené prof. Jiřím Pechem. Po slibném rozletu na začátku roku (15. 1. schůzka za účasti 17, 19. 2. za účasti 18 profesorů latiny) nastala přestávka v činnosti skupiny až do 15. 10. (účast 10). Předmětem tří porad konaných v minulém roce byl učební plán pro latinu, zařazení latiny jako maturitního předmětu, které pokládají učitelé latiny obecně za žádoucí aj. Na únorové schůzce byly účastníkům rozdány rozmnožené maturitní otázky z latiny, vypracované prof. Červinkou. — Za výbor JK F se schůzek zúčastnila i v minulém roce prof. E. Svobodová.

Bibliografická komise měla v r. 1969 22 členů a pracovala pod vedením dr. L. Vidmana. Tiskem vyšla Bibliografie řeckých a latinských studií v Československu za r. 1967 ve stejné řadě jako v minulých letech. Bibliografickým střediskem bylo Jednotě opět zdarma poskytnuto 150 výtisků, jichž použila na výměnu a část zdarma rozeslala

členům. Pokračovalo se v excerptci pro bibliografii za r. 1968 a 1969, jež má vyjít společně v jednom svazku.

JK F pokračovala v r. 1969 ve své publikační činnosti. Vyšel 11. ročník ZJK F ve třech sešitech o celkovém rozsahu 144 stran + 12 stran příloh. První sešit byl celý věnován oslavám 100. výročí JK F. (Tento sešit byl zaslán všem účastníkům liblické konference a všem společnostem sdruženým ve FIEC.) Zprávy měly poněkud menší rozsah a vycházely se zpožděním, neboť bylo třeba najít novou tiskárnu. Jejich další vycházení bylo možno zajistit jedi- ně díky porozumění Středočeských tiskáren, provozu 06. Jako v letech předcházejících byl redaktorem ZJK F prof. L. Varcl, redakční tajemnicí dr. A. Vidmanová. Na rozdíl od let předcházejících se nepublikují od 11. ročníku resumé přednášek medievalistické skupiny; mají vycházet v novém sborníku Mediaevalia Bohemica.

Knihovna JK F byla doplňována z vlastních nákupů a z ciziny byly získány různé publikace výměnou. Význačně byla knihovna obohacena darem prof. Janáčka (11 zahraničních publikací), dr. Zgusty (4 zahraniční publikace) a dr. Kucharského (1 domácí publikace). Knihovna vzrostla za rok 1969 celkem o 58 svazků a měla ke dni 31. 12. 1969 26.661 inventárních čísel v úhrnné hodnotě 155.821,72 Kčs.

Pokud jde o mezinárodní styky, je JK F členem FIEC (Fédération Internationale des Associations d'Etudes Classiques). Výročního zasedání FIEC, které se konalo ve dnech 30. a 31. 8. 1969 v Bonnu, se zúčastnil (po prvé za dobu členství JK F ve FIEC) předseda JK F prof. Janáček.

Počet členů JK F činil ke dni 31. 12. 1969 327, z toho 231 v Praze a 96 v Brně.

Na Slovensku se ustavila dne 22. 5. 1969 v rámci osamostatnění Slovenské

akademie věd Jednota klasických filológov pri Slovenskej akademii vied. Činnost slovenské společnosti řídí její předseda prof. M. Okála a čtyřčlenný výbor. Společnost zahájila činnost dne 22. 11. 1969 přednáškou prof. Okála. K 31. 12. 1969 měla slovenská společnost 30 členů. V r. 1970 přejdou do slovenské společnosti pravděpodobně slovenští členové dosud registrovaní v brněnské

odbočce. Po dohodě s pražským ústředím a se s. Kratzlem z Ústředí hosp. správy pracovišť ČSAV jsou členům slovenské společnosti zaslány Zprávy JK F za přiměřenou finanční úhradou.

Hlavní výbor JK F se sešel dvakrát a pracoval pod vedením svého předsedy prof. K. Janáčka. Práci brněnské odbočky řídil její předseda prof. dr. O. Pelikán. dm

Zpráva o hospodaření JK F za rok 1969

Příjmy

Počáteční hotovost k 1. 1. 1969	Kčs	17.890,47
Členské příspěvky a zápisné.	Kčs	3.285,00
Prodej publikací (Zprávy JK F)	Kčs	5.195,00
Ostatní příjmy (prodej ze skladu, sjezdové poplatky).	Kčs	5.381,40
Dotace ČSAV	Kčs	37.500,00

Příjmy celkem. . . . . . Kčs 69.251,87

Výdaje

Inventář	Kčs	1.377,00
Mzdový fond	Kčs	22.560,00
Odměny za práce	Kčs	3.138,10
Cestovní výdaje	Kčs	812,00
Materiálové výdaje	Kčs	2.832,20
Práce a služby	Kčs	2.246,20
Finanční náklady	Kčs	2.426,00
Tisk Zpráv JK F.	Kčs	28.671,00

Výdaje celkem. . . . . . Kčs 64.062,50

Zůstatek k 31. 12. 1969.	Kčs	5.189,37
Z toho na běžném účtu u Státní spořitelny	Kčs	4.864,66
v pokladně	Kčs	143,31
záloha Brno.	Kčs	181,40

Základní prostředky

Inventář (základní prostředky, drobné a krátkodobé předměty)	Kčs	53.992,53
Materiálové zásoby (sklad učebnic a Zpráv JK F)	Kčs	101.084,40
Knihovna (včetně Brna)	Kčs	155.821,72

Základní prostředky celkem . . . . . Kčs 310.898,65

Jmění k 31. 12. 1969

Peněžní prostředky v Praze.	Kčs	5.007,97
Peněžní prostředky v Brně	Kčs	181,40
Základní prostředky	Kčs	310.898,65

Celkem. . . . . . Kčs 316.088,02

A. Fialová

Revize hospodaření JKF za rok 1969 byla provedena dne 29. 1. 1970 revizorem J. Jandou a dr. R. Dostálovou, která zastupovala revizora dr. L. Hocha, tč. nemocného. Revizi byla přítomna i hospodářka JKF prof. Anděla Fialová.

Revizoři zkontrolovali účetní doklady za r. 1969 a shledali, že účetní evidence je vedena správně a že JKF nakládá hospodárně se svými finančními prostředky podle schváleného rozpočtu. JKF mohla plnit v r. 1969 plánované úkoly — stejně jako v letech minulých — díky dotaci ČSAV, poněvadž zdroje příjmů JKF byly tytéž jako v letech předcházejících, tj. členské příspěvky a prodej publikací.

Nedostatkem v plnění plánu příjmů zůstává i nadále neplacení členských příspěvků. Placení se proti minulým letům podstatně zlepšilo, nicméně však dluží v pražském ústředí z celkového počtu 226 řádných členů 22 členů celkem 750 Kčs, v brněnské pobočce z 93 řádných členů 7 členů celkem 220 Kčs. V pražském ústředí bude třeba uvážit otázku členství v JKF u 4 členů, z nichž přes několikeré urgencye dva nezaplatili členské příspěvky od r. 1966, dva od r. 1965.

Hodnota celkového jmění se proti r. 1968 snížila o 12.048,60 Kčs. Jde o snížení finančních prostředků, které bylo způsobeno zvýšením finančních nákladů na odměny za práce a služby,

kteří podstatně převýšily plánované vydání na těchto položkách finančního plánu. Tyto položky se týkají časopisu Jednoty. Z toho důvodu bude třeba uvažovat o zvýšení členského příspěvku od r. 1970 pro ty členy, kteří časopis odebírají.

K 31. 12. 1969 byla provedena pravidelná výroční inventura všeho majetku JKF. Kontrola hospodaření nebyla v r. 1969 provedena ani finančním odborem ONV v Praze 2, ani odborem resortní kontroly Úřadu prezidia ČSAV.

Spolupráce s brněnskou pobočkou byla dobrá. Dr. K. Čupr posílal včas účetní doklady, které jsou uloženy v hospodářské a finanční agendě pražského ústředí.

Spolupráce s finančními orgány ČSAV, hlavně se s. Zdeňkem Kratzlem byla velmi dobrá. JKF se u s. Z. Kratzla setkávala s pochopením pro svou činnost a vyslovuje mu za to svůj dík.

V r. 1969 byla předsedovi JKF prof. dr. K. Janáčkovi poprvé umožněna účast na zasedání a kongresu FIEC (v Bonnu v září 1969). Za poskytnutí devizových prostředků patří dík presidiu ČSAV.

Revizoři konstatují, že JKF se snažila, stejně jako v letech minulých, i v r. 1969 plnit své poslání v našem vědeckém a kulturním životě.

V Praze dne 29. ledna 1970.

ZE ŽIVOTA, SNAH A PRACÍ OTAKARA SMRČKY

V roce 1970 si připomínáme sté výročí narození čestného člena Jednoty klasických filologů Otakara Smrčky a zároveň desáté výročí jeho smrti. Ve Zprávách Jednoty 1960¹⁾ napsal Zd. K. Vysoký k jeho devadesátinám, které dovršil 30. ledna 1960, oslavnou vzpomínku, která se však stala náhlým jeho skolem dne 15. února zároveň nekrologem.

Navazuje na Vysokého zmínky o přátelství Smrčkova otce s Karlem Havlíčkem Borovským a o účtě, jakou si získal svým číno-rodým vlastenectvím, chtěl bych sledovat, jak se rodinná tradice pokrokového vlastenectví odrážela v životě a díle Otakara Smrčky a jak i ve svém překladatelském díle byl veden uvědomělým úsilím o jazykovou správnost, čistotu a rytmičnost mateřského jazyka.

Druhým cílem vzpomínky je poukázat na Smrčkovu působení pokud možno v celé šíři jeho národních a kulturních snah, neboť tak vyniknou podněty k jeho tvůrčí činnosti i základní stránky jeho vzácného charakteru. Mluvíme-li pak o rodinných tradicích a vlivech, nelze přezírat ani ušlechtilost a hudební nadání a schopnosti jeho choti, s níž se právě v osvětové práci harmonicky doplňovali.

Zvláštní shodou okolností se stala prvním Smrčkovým působištěm v l. 1896—1898 Kutná Hora, kde se před půl stoletím po r. 1848 jeho otec horlivě účastnil po boku svého někdejšího spolužáka Karla Havlíčka Borovského vlasteneckého ruchu, deklamoval, divadlo hrál.²⁾ Nebylo to pro citově založeného Smrčku jakýmsi osudovým mementem, aby své naukové a výchovné působení ve škole rozšířil i mimo školu na literaturu a osvětovou práci? Smrčkův otec jako nadšený národovec byl r. 1853 z Turnova, kam přešel z Kutné Hory, z trestu přeložen do tehdejších Uher; působil v Trenčíně, Dolním Kubíně a v Trnavě, a teprve r. 1861 se mohl vrátit do Čech, obdržev místo soudního rady v Táboře. Tam se mu 30. ledna 1870 narodil syn Otakar. Ze životopisu otce, Františka X. Smrčky, je pro náš účel důležité, že se kromě kulturně osvětové práce zasloužil v Turnově

J. Janda,
revizor

Dr. R. Dostálová,
v zastoupení revizora